

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

Diplomová práce

2020

Dominika Vondráčková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

**Zrušení vízové povinnosti pro Ukrajinu a jeho dopad na
Českou republiku**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Dominika Vondráčková

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20.5.2020

Dominika Vondráčková

Bibliografický záznam

VONDRÁČKOVÁ, Dominika. *Zrušení vízové povinnosti pro Ukrajinu a jeho dopad na Českou republiku*. Praha, 2019. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra Politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rozsah práce: 127 991 znaků (s mezerami bez anotace/abstraktu a příloh)

Anotace

Diplomová práce se zabývá vízovou liberalizací Ukrajiny z roku 2017 a dopady, které mělo toto uvolnění na Českou republiku. Práce postupuje od obecných teorií migrace, po kontext přijetí asociačních dohod a migračních uvolnění až po specificky české instituce, organizace a další aktéry, kteří se migrací z Ukrajiny zabývají a sledují různé zájmy. Text hledá především odpovědi na otázky, jestli se zvýšil počet Ukrajinců v České republice (legálně i nelegálně pobývajících na území), a jak se ke změnám staví zájmové skupiny (zaměstnavatelé, odbory, ministerstva, neziskové organizace). Statistiky z etablovaných institucí jsou doplněny postřehy vyplývajícími z polostrukturovaných rozhovorů zástupců jednotlivých zájmových skupin. Informace a praktický vhled od osob, které se v prostředí pohybují by tak měl dotvořit přesnější obraz skutečného stavu ukrajinské menšiny v České republice a přinést objektivní posouzení změny po zavedení vízové liberalizace.

Annotation

The theme of the Master theses is visa liberalization of Ukraine in 2017 and impact that had the new measures to the Czech Republic. The theses open with theories of migration, continues to the context of adoption of the association agreements, specification of Czech migration institutions, organizations and other actors who have specific interest in migration. The text aims to answer foremost whether the number of Ukrainians in the Czech Republic has increased (who are staying both legally and illegally) and what is the

attitude of the interest groups (employers, unions, ministries, NGOs) towards these changes. Statistics are presented together with semi-structured interviews of representatives of mentioned interest groups. The information and insight of people directly working in the migration field will bring a more realistic picture of actual state of the Ukrainian minority in the Czech Republic after the visa liberalization.

Klíčová slova

Migrace, vízová liberalizace, Ukrajina, Česká republika, ministerstva, odbory, zaměstnavatelé, neziskové organizace, migrační politika, politické strany

Keywords

Migration, visa liberalization, Ukraine, Czech Republic, ministries, unions, employers, NGOs, migration politics and policies, political parties

Title/název práce

Cancellation of the visa duty for Ukraine and its impact on the Czech Republic

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému vedoucímu, panu PhDr. Josefu Mlejnkovi, Ph.D. za trpělivý přístup a cenné rady. Velmi ráda bych také poděkovala všem respondentům této diplomové práce. Setkala jsem se jen s ochotným a otevřeným přístupem ve sdílení svých zkušeností a postřehů týkající se migrace z Ukrajiny a jsem vděčná za čas, který mi účastníci rozhovorů věnovali.

Obsah

<u>ÚVOD</u>	4
<u>1 MIGRAČNÍ POLITIKA STÁTU Z TEORETICKÉHO HLEDISKA</u>	9
<u>1.1 PŘEHLED MIGRAČNÍCH TEORIÍ</u>	10
<u>1.2 TEORIE PRACOVNÍ MIGRACE</u>	13
<u>1.2.1 Pracovní migrace řízená státem</u>	13
<u>1.2.2 Zaměstnavatelé</u>	15
<u>1.2.3 Odbory</u>	16
<u>1.2.4 Neziskové organizace</u>	17
<u>1.3 TEORIE ZÁJMOVÝCH SKUPIN</u>	18
<u>2 SPECIFIKACE POSTUPU VÝZKUMU</u>	19
<u>2.1 SOUČASNÝ VÝZKUM DOPADŮ VÍZOVÉ LIBERALIZACE</u>	20
<u>2.2 POSTUP MAPOVÁNÍ DOPADŮ VÍZOVÉ LIBERALIZACE</u>	21
<u>3 ASOCIAČNÍ DOHODA MEZI UKRAJINOU A EVROPSKOU UNIÍ</u>	23
<u>3.1 CO ASOCIAČNÍ DOHODĚ PŘEDCHÁZELO</u>	23
<u>3.2 CO ASOCIAČNÍ DOHODA PŘINÁŠÍ</u>	25
<u>3.3 NÁZORY NA PŘIJETÍ ASOCIAČNÍ DOHODY</u>	26
<u>4 MIGRAČNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY A MIGRACE Z UKRAJINY</u>	27
<u>4.1 MIGRAČNÍ POLITIKA OD ROKU 1993</u>	28
<u>4.1.1 Migrační strategie České republiky</u>	29
<u>4.1.2 Programy cílené ekonomické migrace</u>	31
<u>4.1.3 Postoj ke globálnímu řízení migrace</u>	31
<u>4.2 AKTÉŘI MIGRAČNÍ POLITIKY</u>	32
<u>4.2.1 Vláda a ministerstva</u>	33
4.2.1.1 Vláda	33
4.2.1.2 Ministerstvo Vnitřní: Oddělení azylové a migrační politiky (OAMP)	34
4.2.1.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)	36
4.2.1.4 Ministerstvo zahraničních věcí (MZV)	37
<u>4.2.2 Politické strany</u>	37
4.2.2.1 Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)	38
4.2.2.2 Svoboda a přímá demokracie (SPD)	39
4.2.2.3 ANO	39
4.2.2.4 Občanská demokratická strana (ODS)	40
4.2.2.5 Pirátská strana (Piráti)	40
4.2.2.6 TOP09	41
4.2.2.7 Starostové a nezávislí (STAN)	41
4.2.2.8 Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)	42
4.2.2.9 Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU- ČSL, Lidovci)	42
<u>4.2.3 Zaměstnavatelé</u>	42
<u>4.2.4 Odbory</u>	46
<u>4.2.5 Neziskové organizace</u>	47

<u>5 DOPADY VÍZOVÉ LIBERALIZACE UKRAJINY NA ČESKOU REPUBLIKU</u>	48
<u>5.1 ODBOR AZYLOVÉ A MIGRAČNÍ POLITIKY</u>	49
<i>5.1.1 Studenti</i>	49
<i>5.1.2 Mezinárodní ochrana (azyl)</i>	50
<u>5.2 CIZINECKÁ POLICIE</u>	52
<u>5.3 KONZULÁTY NA UKRAJINĚ</u>	53
<u>5.4 ZAMĚSTNAVATELÉ</u>	56
<i>5.4.1 Příklad požáru ve Vejprtech</i>	58
<u>5.5 ODBORY</u>	59
<u>5.6 NEZISKOVÉ ORGANIZACE</u>	60
<u>5.7 TURISMUS</u>	61
<u>5.8 ZHODNOCENÍ DOPADŮ VÍZOVÉ LIBERALIZACE V POROVNÁNÍ SE STUDIÍ</u>	
<u>EVROPSKÉ MIGRAČNÍ SÍŤE</u>	62
<u>ZÁVĚR</u>	65
<u>LITERATURA A ZDROJE</u>	70
<u>ROZHOVORY</u>	82
<u>TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE</u>	84
<u>SEZNAM PŘÍLOH</u>	88

SEZNAM ZKRATEK

AA – Asociační dohoda (Association Agreement)

AV – Akademie věd

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČMKOS – Českomoravská konfederace odborových svazů

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ČSÚ – Český statistický úřad

DV – Dlouhodobé vízum

EU – Evropská Unie

EHS – Evropské Hospodářské Společenství

HK – Hospodářská komora

KDU-ČSL - Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

OAMP – Odbor azylové a migrační politiky, Ministerstvo vnitra

ODS – Občanská demokratická strana

OSN – Organizace spojených národů

PČR – Policie České republiky

PP – Přechodný pobyt

PSP – Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky

RFERL – Rádio svobodná Evropa (Radio Free Europe Radio Liberty)

SAR - Služba pátrání a záchrany (Search and Rescue Service)

SDG – Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals)

SPD – Svoboda a Přímá Demokracie

STAN – Starostové a Nezávislí

TP – Trvalý pobyt

ZK – Zaměstnanecká karta

ZÚ – Zastupitelský úřad

Úvod

Současné teorie pracovní migrace se shodují, že v dnešním globalizovaném (a europeizovaném) světě, kde většinu světových proudů řídí volná ruka trhu, chybí jeden zásadní proud, jehož pohyb omezují národní státy: migrační proud.

Migrace obecně je v posledních letech extrémně relevantní téma a to politicky, bezpečnostně i eticky a lze předpokládat, že v budoucnu bude na důležitosti nabývat. Jedná se nicméně o tak komplexní problematiku, že pro nejjasnější demonstraci migračních procesů je nejpřehlednější jev zúžit na bilaterální migrační vztah v omezeném období, jak k tomu přistupuji k této práci. Migrační vztahy mezi dvěma zeměmi mají nicméně mnoho specifíků a jedním z cílů této práce je podrobně vysvětlit detaily současné ukrajinsko-české migrace a problémům, které se zde objevují. Jedním z pozoruhodných jevů je například skutečnost, že k ukrajinské migraci se česká politická scéna staví vcelku pozitivně a výrazně navyšuje počty legálně příchozích, na straně druhé má ale zásadní problém s přijetím jednotek až desítek jedinců z blízkého východu. Obecným předpokladem je, že na migraci z Ukrajiny je pohlíženo podstatně liberálněji než na jiné země z důvodu kulturně-historické blízkosti a současné ekonomické situaci v České republice, rekordně nízké nezaměstnanosti a poptávce po (levné) pracovní síle. Pro tuto práci je klíčové, jaký dopad migrace z Ukrajiny má na Českou republiku, v počtu přítomných cizinců, nelegální práci, typu pobytů, ve veřejném mínění a tím pádem i na politickou scénu a další vývoj migrace. Důležitou skutečností je také jak různé zájmové skupiny reagují na změny a vytváření migračních politik, jelikož tyto skupiny se důležitou měrou podílí na vytváření budoucího migračního směřování.

Práce vznikla před pandemií COVID-19 a nereflektuje tak migrační statistiky a chování za poslední měsíce. Tento zásadní vnější faktor nepředvídatelným způsobem pozastavil migrační toky po celém světě a není zohledňován ve výstupech této práce.

Česká republika se dlouhodobě potýká se situací, kdy se na její území snaží dostat velké množství občanů Ukrajiny, a to nejčastěji za účelem lepšího výdělků a zlepšení životní situace, která je na Ukrajině značně nepříznivá. Tato skutečnost vyvolává protichůdné názory. Na jedné straně stojí zaměstnavatelé, kterým chybí pracovní síla, a občané Ukrajiny by výrazně pomohli jejich situaci i z toho důvodu, že nabízená pracovní místa

jsou snadněji obsazována i za nižší mzdy. Na straně druhé stojí bezpečnostní otázky (které zastupují především ministerstva a policie), prosazování důstojnějších pracovních podmínek (neziskový sektor, odbory) a veřejné mínění, které není vždy nakloněno přijímání cizinců.

Nelze opomenout, že snaha velkého množství lidí odcestovat z Ukrajiny je především následkem ekonomické a politické situace na Ukrajině. Tamní situace není hlavním zaměřením celé práce, přesto je právě příčinou celé této problematiky a je důležité ji mít na paměti při posuzování problémů spojených s migrací. Zástupce odborových svazů, ministerstva vnitra a další také operují s pojmem “brain drain”, který poukazuje na jisté “obírání” Ukrajiny o kvalifikované občany, a tedy napomáhání jejímu úpadku. Existují tedy i názory, že migrace z Ukrajiny může mít negativní vliv nejen na Českou republiku, ale na Ukrajinu samotnou, protože mnoho aktivně pracujících a kvalifikovaných odchází do zahraničí. Přestože migrace ze všech částí Ukrajiny není rovnoměrná, budu se zabývat především zemí jako celkem. Takové zjednodušení by mi mělo pomoci k tomu, aby práce nedosáhla příliš širokého rázu a mohla se tak soustředit na hlavní výzkumnou linii.

Novým impulsem pro zhodnocení situace je zrušení vízové povinnosti pro krátkodobé turistické pobyty, které vešlo v platnost 11.6. 2017 v rámci asociační dohody mezi Ukrajinou a Evropskou unií. Zde na jedné straně leží diplomatické zájmy a snaha přiblížit Ukrajinu politicky Evropské Unii a na straně druhé obava z bezpečnosti a možném nárůstu nelegální práce nebo žádostí o politickou ochranu (azyl). Nárůst nelegální práce lze očekávat z toho důvodu, že přístup na území je snazší, není třeba vyřizovat Schengenská víza a občanům Ukrajiny stačí pouze biometrický pas a může na území státu Schengenského prostoru legálně zůstat po dobu 90 dní. Zvýšení počtu žádostí o azyl je dalším obecným předpokladem spojeným se zrušením turistických víz. Tento předpoklad se ukazuje správným v případech dalších států, například občané z Gruzie žádají o azyl více po odstranění vízové povinnosti pro krátkodobé pobyty.

Diplomová práce je případovou studií, která se zaměřuje na migraci z Ukrajiny do České republiky a na změny, které přineslo přijetí asociační dohody a spolu s ní zrušení vízové povinnosti pro krátkodobé turistické pobyty občanů Ukrajiny v Schengenském prostoru. Období, na které se budu soustředit je tedy od projednávání asociační dohody s Ukrajinou

do současnosti se zaměřením se na období od účinnosti zrušení vízové povinnosti, tedy od 11.6.2017. Práce si klade za cíl zhodnotit v celkovém kontextu zrušení vízové povinnosti ke krátkodobým turistickým pobytům v České republice, a zasadit ji do celkové problematiky, která je značně rozsáhlá a má na ni vliv řada faktorů. Migrace z Ukrajiny je téma politicky velmi dynamické a živé, tzn. že dochází k dalším legislativním změnám, které na ukrajinskou komunitu v České republice mají zásadní vliv (jako například vládní projekty „Projekt Ukrajina“ nebo „Režim Ukrajina“ a další). I přes jisté nejasné kauzální linie lze najít nuance a změny, které s sebou přineslo konkrétně zrušení krátkodobé vízové povinnosti. Tato zjištění jsou převážně praktického rázu, proto by mi k informacím měly pomoci rozhovory s odborníky, kteří se věnují migračním procesům v praxi.

Práce si klade za cíl přinést odpovědi na otázky: Zvyšuje se počet Ukrajinců v České republice? Jaký další vliv má vízová liberalizace Ukrajiny na občany, státní složky a zájmové skupiny v České republice? Potvrzuje se v tomto specifickém případě teoretické vymezení postoje zájmových skupin, jakými jsou například odbory nebo zaměstnavatelé?

Hlavním přínosem práce je zatím nezpracovaný dopad zrušení vízové povinnosti specificky v českém prostředí doplněný o praktické detaily z praxe, které pochází z polostrukturovaných rozhovorů vedených k této práci. S tím souvisí objasnění domněnky, kterou lze často slyšet ve veřejném prostoru a totiž že zrušení vízové povinnosti povede ke zvýšení nelegální činnosti a migrace občanů Ukrajiny do České republiky.

Vízová liberalizace je velmi úzké migrační téma, ke kterému se ve veřejném prostoru často přistupuje jako k příležitosti nekontrolovaně pracovat na území jiného státu. Specifická východiska k tomuto tématu proto nacházím v teorii pracovní migrace včetně vymezení zájmových skupin. Teoretické vymezení zájmových skupin poté budu demonstrovat nebo vyvracet v návaznosti na rozhovory s konkrétními aktéry. Základními zdroji práce jsou zákony, záznamy politických jednání, statistiky (ministerstev, policie, Českého statistického úřadu, světové banky a evropských institucí) a odborné výzkumy o pracovní migraci a migraci z Ukrajiny.

Polostrukturované rozhovory zástupců různých institucí a organizací mi pomohou dovysvětlit statistiky související s vízovou liberalizací. Zaměřila jsem se na středně postavené vedoucí pracovníky, kteří mají širší přehled o tom, co se v jejich úřadu/organizaci/instituci řeší a zároveň jsou v kontaktu s lidmi, kterých se migrace a migrační změny zákonů přímo dotýkají. Rozhovory budou tedy provedeny také za účelem zpřesnění obrazu skutečnosti a reálných okolností o kterých se v zákonech a ve statistikách nelze dočíst.

Legální migrační proces se dotýká Ministerstva vnitra, které řeší dlouhodobé pobyty (tzv. trvalé pobyty, přechodné pobyty, zaměstnanecké karty a další), Ministerstva zahraničních věcí, které má na starosti Schengenská víza na českém úřadu v cizině, Ministerstvo práce a sociálních věcí, které je zapojeno tím, že monitoruje současný stav na trhu práce. Tato ministerstva mají také konzultační úlohu a vydávají vyjádření k migraci a poskytují doporučení zákonodárcům.

Nevládními aktéry jsou zaměstnavatelé, které zastupuje především Hospodářská komora, Svaz průmyslu a dopravy a další, kteří vyvíjejí i politický tlak na přijímání většího množství občanů z Ukrajiny za účelem zaměstnání (tito lidé žádají o tzv. zaměstnanecké karty). Protiváhou jsou odbory, které v problematice migrace apelují na zvyšování platů, a tedy na schopnost být zajímavou pracovní příležitostí nejen pro východní, ale i místní obyvatele, západní Evropu a další vyspělé státy. Kromě výše zmíněných aktérů se v migračním a integračním procesu zapojují nevládní neziskové organizace, jako například Charita České republiky nebo Asociace pro integraci a migraci, kteří především pomáhají cizincům s různými obtížemi při pobytu v České republice a pomáhají jejich integraci. Nelegální migraci se zabývá především cizinecká policie České republiky, která provádí pobytové kontroly a kontroly zaměstnavatelů, popřípadě vyhošťování cizinců. Cizinecká policie ale také úzce spolupracuje s dalšími státními složkami jako například s inspektorátem práce nebo s městskými částmi. Ve výčtu subjektů zapojených do migračního procesu je patrné, jak komplexní problematikou migrace je.

Polostrukturované rozhovory tedy povedu se zástupci institucí/organizací uvedených výše: Ministerstvo vnitra, Oddělení azylové a migrační politiky, Ministerstvo zahraničních věcí, konzulát ve Lvově, Hospodářská komora, Českomoravská konfederace odborových svazů,

Charita ČR, oddělení migrace, Asociace pro integraci a migraci a cizineckou policií České republiky. Respondentů se budu ptát především jestli pozorují změny ve své instituci/organizaci po zrušení krátkodobé vízové povinnosti v kontextu jejich celkového fungování. Hovořila jsem s nimi také o jejich propojení se zákonodárci, detailnějším fungování jejich pracovišť, o výzvách, kterým v migračním procesu z Ukrajiny čelí a o budoucích prioritách pro migrační proces.

Výsledkem této práce je realističtější obraz dopadu zrušení krátkodobé vízové povinnosti z Ukrajiny, jeho zasazení do širších souvislostí a zhodnocení postoje zájmových skupin s ohledem na jejich teoretické vymezení.

1 Migrační politika státu z teoretického hlediska

Migrace je jednou z největších výzev současnosti, a to jak pro národní státy, tak i pro mezinárodní společnosti. Je bezpochyby urychlena globalizací, a to především rychlejším přenášením informací a zlepšováním infrastruktur. Tato skutečnost přináší potřebu příchozí množství a skupinu lidí monitorovat a přizpůsobovat potřebám státu. Státy se tedy snaží spolupráci vylepšit, aby tento vztah byl, ideálně, výhodný pro obě strany. To je ale při velkých sociálních a ekonomických rozdílech daných zemí velmi náročné. Často totiž dochází k takzvanému „odlivu mozků“ (anglicky brain drain) z chudších zemí, což je velmi kontraproduktivní pro dlouhodobý ekonomický a intelektuální růst chudší země.

Většina teoretických přístupů zohledňuje především ekonomické faktory, které je možné schematizovat a nacházet zde různé trendy a vzorce. Protože ale každý migrující jedinec má vlastní důvody a motivace k migraci (kromě zlepšení životní úrovně to mohou být například rodinné důvody) jen těžko opomíjet i společenské a psychologické faktory. Teorie migrace je tedy značně interdisciplinární a neexistuje jediná všezahrnující teorie. Při studiu teorií migrace se setkáváme například s výše zmíněnou ekonomikou, historií, sociologií, psychologií, právem, demografií a politologií.

Podle toho, jak migraci zkoumáme, se přístup dělí na zkoumání mikro a makro úrovně. Mikro úroveň se zaměřuje na jedince, případně rodinné okruhy a zkoumá kvalitativně detailní příčiny migrace a okolnosti s tím spojené. Naproti tomu makro úroveň se zaměřuje na kvantitativní analýzu a využívá spíše ekonomických, politických a sociologických faktorů a snaží se vykreslit migrační proudy a jejich příčiny.

Dušan Drbohlav a Zdeněk Uherek ve své stati o migračních teoriích upozorňují na důležitou skutečnost, a to že migrační teorie nejsou v pravém smyslu teoriemi; nemají například obecnou platnost, části teorie nejsou logicky provázány nebo nemají zároveň funkci predikační i vysvětlující. Označuje je proto spíše za „koncepty, perspektivy, přístupy, modely či prostou kumulaci nahromaděných pravidelností“ (Drbohlav, Uherek 2007).

Nevýhodou migračních teorií je také skutečnost, že v rychle se rozvíjejícím a globalizujícím světě některé teorie a předpoklady jsou méně aktuální. Například

skutečnost, jak výrazně se změnila úloha a důležitost hranic uvnitř Schengenského prostoru.

1.1 Přehled migračních teorií

Za první pokus o hledání zákonitostí a schematizaci v migraci se považuje dílo Ernsta Geoga Ravensteina z roku 1889, kde zkoumal migrační toky do Velké Británie a Spojených států Amerických. Vyzkoumal především následující trendy (Ravenstein, 1889, s. 286–289):

1. Většina migrantů preferuje kratší vzdálenosti.
2. Migranti, kteří cestují na větší vzdálenosti, míří do obchodních a průmyslových center.
3. Každý proud migrace generuje migrační protiproud.
4. Nárůst obyvatelstva velkých měst je z větší části způsoben spíše přísunem migrantů než přirozeným růstem původního obyvatelstva.
5. Objem migrace roste spolu s vývojem průmyslu a obchodu a s rozvojem dopravy.
6. Většina migrantů pochází ze zemědělských oblastí a míří do průmyslových a obchodních center.
7. Většina faktorů migrace má ekonomický charakter.
8. Migranti, kteří se posunují do cílových oblastí, nechávají za sebou „prázdná místa“, která jsou naplněna jinými migranty z jiných oblastí.
9. Ženy migrují častěji než muži v případě kratších vzdáleností, u delších vzdáleností je tomu opačně.

Ravenstein také hovoří o takzvaných „pull“ a „push“ faktorech, které popisují mechanismus kdy nějaké skutečnosti přitahují migranty (např. vyšší životní úroveň) a některé je podněcují k opuštění země (například vysoká míra nezaměstnanosti).

Pull a push faktory rozvedli Jansen (1970) a Lee (1969) do čtyř obsáhlejších bodů:

- migrační pohyb nastává až teprve za předpokladů, že faktory, které migranta z původního prostoru vytlačují a které ho přitahují do prostoru cílového, dosáhnou určité intenzity;

-intenzita „push“ a „pull“ faktorů, která je potřebná k tomu, aby jednotlivec migroval, se mění s okolnostmi a závisí na celé řadě subjektivních důvodů

- migrační aktivity působí selektivně (ne každý se k migraci rozhodne)

- velikost migračního proudu a protiproudu je závislá na podmínkách v původní a cílové zemi a na velikosti překážek. Pokud jsou překážky malé a podmínky v původní a cílové zemi obdobné, lze předpokládat i větší protiproud, a tudíž nižší účinnost/efektivitu migrace (lidé se budou vracet do původního prostoru) (Lee 1969).

Často používanými modely pro formování migrační politiky jsou gravitační modely, které vychází z Newtonova zákona. Podle tohoto modelu je migrace přímo závislá na pull a push faktorech a nepřímo závislá na vzdálenosti mezi zeměmi. Dala by se vyjádřit následujícím vzorcem:

$$M_{ij} = \frac{f(R_i, A_j)}{g(D_{ij})},$$

M_{ij} – migrace mezi oblastmi i a oblastmi j,

R_i – push faktory v oblasti i,

A_j – pull faktory v oblasti j,

D_{ij} – vzdálenost mezi oblastmi i a j.

1

Pokud bychom tento model aplikovali v oblasti migračních politik, dojde k přehlédnutí především kulturních a sociálních aspektů migrace. Také v proměnné vzdálenosti se neuvažuje blízkost historická, jazyková a kulturní (Pedersen et al., 2004).

Dalším proudem, který počítá s dobře fungujícími trhy u zemí, které jsou zapojené do migrační sítě, je tradiční neoklasický. Základní myšlenkou je že výdělek v cílové zemi bude vyšší i po započítání nákladu na změnu lokace. Podle tohoto přístupu jsou hlavním důvodem migrace poptávkové šoky (Procházková-Ilinitchi 2010: 8). Neoklasická mikroekonomická teorie se zabývá i způsoby, jakými stát pomocí migrační politiky

---

¹ PEDERSEN, P. N.; PYTLIKOVA, M.; SMITH, N. 2004. IZA - Selection or Network Effects? Migration Flows into 27 OECD Countries, 1990–2000 [IZA Discussion Paper No. 1104]. IZA, Germany, 2004. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=527144.

ovlivňuje migraci, například nastavováním výši mezd a nákladů migrace (Procházková-Ilinitchi 2010: 8).

Massey et al. (1993, s. 433–434) odvozují závěry neoklasické teorie relevantní pro tvorbu migračních teorií:

1. Mezinárodní migrace pracovníků je způsobena rozdíly v platech mezi zeměmi
2. Eliminace rozdílů v platech způsobí, že se pracovní síla přestane přemísťovat a migrace se nebude objevovat v přítomnosti těchto rozdílů
3. Mezinárodní proudění lidského kapitálu, čímž je myšlena vysoce specializovaná reakce pracovníků na změny v návratnosti lidského kapitálu, který by mohl být jiný než celková úroveň mezd, ustupujícího od vzorce migrace, který by mohl být opakem pracovníků s méně schopnostmi.
4. Pracovní trh jsou primárně mechanismy, kterými jsou mezinárodní proudy pracovníků přesvědčovány, jiné typy trhu nemají důležitý vliv na mezinárodní migraci
5. Způsob, jakým vlády usměrňují migrační proudy je regulovat nebo ovlivňovat pracovní trh ve vysílající nebo přijímající zemi.

Mezi nejznámější současné teorie migrace patří ekonomická teorie, teorie migračních sítí, teorie migračních systémů, institucionální teorie migrace a cirkulační migrace.

Institucionální teorie migrace, kterou definoval Massey et al. v roce 1993 je popsána jako tendence obyvatel chudších oblastí přicházet do bohatších měst. Tato poptávka poté přináší úzký prostor pro podnikatele a instituce, kteří mohou motivaci migrantů pracovat v daném místě a jejich znevýhodněnou pozici zneužít. Jako reakce na tuto skutečnost vznikly neziskové organizace, které migrantům pomáhají v cílové zemi, poskytují jim právní rady a snaží se zlepšit veřejný obraz migrantů. Všeobecné uznání těchto institucí a organizací dále pomáhá vytvářet budoucí zázemí pro nově příchozí (Massey et al. 1993: 451). Z této teorie vychází dvě hypotézy:

1. Čím více se organizace na podporu migrace vyvíjejí, tím více se institucionalizuje proud migrantů přicházející do cílové země a zároveň se stává nezávislým na důvodech, které migraci původně způsobily.

2. Vlády mají problém kontrolovat migrační toky, protože proces institucionalizace, když jednou začal, je těžké regulovat. Tím že příchod migrantů přináší profit, policejní snažení jen přináší prostor pro černý trh v mezinárodním hnutí a zpřísnění migračních politik vyvolávají odpor humanitárních skupin.

1.2 Teorie pracovní migrace

Řízení migrace státy má zásadní vliv na vytváření migračních trendů. Massey v přednášce „Mezinárodní migrační teorie a praxe“ (International migration theory and practice) z roku 2015 sám kritizuje studii kterou zpracoval s předními odborníky z různých zemí a oborů. Máme na mysli studii z roku 1993, která byla tezí kapitole v knize „Svět je v pohybu“ (World is in Motion). V této studii odborníci vytvořili přehled tehdejších migračních teorií a použili je v následujícím výzkumu různých migračních systémů. Téměř okamžitě potom, co byla kniha vydána si autoři uvědomili, že ve studii je obrovská mezera: vliv a aktivita států. Massey také hovoří o tom, že státy zásadním způsobem svými politikami utvářejí obraz mezinárodní migrace a počet cizinců a studie tento aspekt nedostatečně reflektuje (Massey 2015).

Přestože velká část migrace nespadá do pracovní migrace, a státy se s ní vypořádávají odlišně (azyl, sloučení rodiny apod.), počáteční impuls a vývoj migrace nás dovádí až ke kořenům, kterou pracovní migrace byla. V poválečné sféře totiž migrace vždy začíná krátkodobými hostujícími pracovními programy (Appleyard, 2001). Marko-ekonomické změny od 80. let typické globalizací, de-industrializací, racionalizací produkce, zvyšující se sektorální rozdílností, odklonem od masové produkce inspirované Fordem a zvyšující se regionální integrací vytvořili odlišnou scénérii pracovního trhu, než která existovala v 60. a 70. letech (Menz, Caviedes 2010: 2). Tyto faktory a mnoho dalších vedly k uvolnění restriktivní politiky pracovní migrace a pomohly nastolit „řízenou migraci“.

1.2.1 Pracovní migrace řízená státem

Současné teorie pracovní migrace se potkávají v tvrzení, že vzniká jistý střet mezi ekonomickými a politickými trendy. Zatímco kapitalismus zastává a aplikuje princip volného pohybu kapitálu a zboží, státy si vyhrazují právo rozhodovat o příchozích,

regulovat jejich počet a vybírat si jedince a skupiny, které stát aktuálně potřebuje. Podle této úvahy je migrace chybějícím celosvětovým proudem. Vzniká tedy dualita mezi globalizací, europeizací, proudy tržní ekonomiky a státocentrickým zřízením, kterému zůstává pravomoc rozhodnout se, jak bude nebo nebude kontrolovat vstup na území svého státu.

V literatuře se můžeme setkat s různými přístupy k regulaci migrace státy:

1. Řízení migrace "seshora". Snaha o kooperaci mezi státy, ovlivnění trajektorie, intensity, diverzity, rychlosti migračního pohybu pomocí finančních pohybů, fiskálních popudů, právních počinů jako víz, povolení k vstupu pobytu a práci, azylu, vyhoštění, znovupřijetí, mezinárodní uznávání kvalifikací, testování znalosti jazyka a dovedností. V tomto myšlenkovém proudu panuje přesvědčení, že je třeba aby stát těmito způsoby migraci reguloval, aby se předcházelo krizím. Tento přístup akademici Geiger a Pécoud pojmenovali jako „řízení migrace“ (Geiger and Pécoud 2010).
2. Podle řízení migrace „zespodu“ by měl být pohyb osob řízen regionálními nebo, ještě lépe, multilaterálními institucemi (Betts 2010). Tento přístup považuje domněnku, že národní stát může samostatně řídit migraci v současném globální světě za iluzorní (Castles, 2004, s. 857).
3. Třetí přístup zastává pozici, že regulování migrace by nemělo opomíjet ani praktické politické záležitosti ve zhodnocování strategie pracovní migrace. Je nicméně důležité balancovat rozhodnutí s důrazem na expertní administrativu řízení migrace (Bast 2011, s. 12). Bast nabízí širší pluralistický koncept migrace, který připouští zásahy do migračního řízení, aby mohlo následovat konkrétní politický zájem. Autor ale upozorňuje na skutečnost, že je možné, že nebudou doručeny přesně takové výsledky, jaké politický zájem původně následoval.

Státy se snaží o kontrolu nad migranty, kteří na jejich území přicházejí, kontrolují jejich počet, kvalifikaci, zemi původu a další faktory. Tato skutečnost je protichůdná celkovému globálnímu trendu, tedy volnému pohybu kapitálu a zboží. V případě členských států Evropské Unie je situace také ovlivněna europeizací migrační politiky i přestože velká část kompetencí zůstává na úrovni členských států.

Státy usilují o legální migraci spíše než nelegální z důvodů odvádění daní, bezpečnosti a celkovou kontrolou toho, co se ve státě děje. Státy dále upřednostňují kvalifikovanou pracovní sílu, aby na území jejich státu vytvářela vyšší přidanou hodnotu z jejich práce a zvyšovala úroveň služeb pro občany (např. Menz, Caviedes 2010, Panizzon at al. 2015). Státy se snaží řídit migraci vzhledem k potřebám ekonomiky státu a občanům.

Politické strany následují své volební programy, a tedy názory voličů, kteří je volili, aby tyto postoje mohli prosazovat dále v poslanecké sněmovně a ve výborech. Zároveň jsou pod tlakem zaměstnavatelů, kteří se snaží řídit své podniky k co největším ziskům a prosperitě.

Stejně jako teorie postavení státu v migračních otázkách, lze definovat i teoretická východiska dalších aktérů, které následně v práci budou testována na konkrétních příkladech.

1.2.2 Zaměstnavatelé

Uskupení zastupující zaměstnavatele má za úkol vytvářet příležitosti podnikání a podporovat místní podmínky. V zájmu zaměstnavatelů je tedy i získat do svých firem optimální množství dostatečně kvalifikovaných pracovníků za nejnižší možnou mzdu. Asociace zaměstnavatelů dodávají data a argumenty ke kterým výrazně přihlížejí členské státy Evropské Unie při vytváření migrační politiky (Menz, Caviedes 2010: 12). Tento zásadní vliv podílení se na řízení migrace je velmi v literatuře často opomíjen. Zaměstnavatelé ovlivňují veřejný názor rétorikou, že potřeba liberalizace pracovní migrace je naprosto klíčová pro budoucí mezinárodní konkurenceschopnost, která je velmi účinná v ovlivňování veřejné správy (Menz, Caviedes 2010: 12). V zájmu zaměstnavatelů je tedy je co nejvolnější a nejreaktivnější migrační přeshraniční pohyb osob. Kvůli silným push faktorům (nejčastěji velmi špatná socio-ekonomická situace) cizinců se současně jedná o zranitelné jedince, kteří mohou být zneužiti k výrazně podhodnocené práci.

Tesseltje de Lange ve svém výzkumu ukazuje na několika případech že tento hybridní štáto-privátní systém staví do zranitelné pozice především nekvalifikované pracovníky. Přestože právně je tento vztah ošetřený, vzniká zde prostor, kde ani stát, ani

zaměstnavatelé nenesou odpovědnost za dodržování důstojné práce a základních lidských práv pracovníků ze zahraničí (Lange 2015). Navrhuje proto hledat i mimo tradiční odpovědnostní mechanismy zakotvené v administrativním zákoně a postrkovat státní správu, aby hledala nová východiska pro nově vzniklé situace (Lange 2015: 140).

Philip Martin se také zaměřuje na nekvalifikované pracovníky ze zahraničí. Jeho práce ukazuje, jak se odlišují různé režimy ve vývoji mezinárodních migračních regulací. Komparativní analýzou migračních strategií národních států dochází k závěru, že neexistuje ideální způsob, jak zprostředkovat mobilitu nekvalifikované pracovní síly a tato výzva se negativně ukazuje na nedodržování standardů lidských práv v tomto právním rámci (Martin 2015).

Ve vytváření obchodní politiky státu vlády na jedné straně zvažují zájmy jednotlivých hráčů, kterým pomáhá volnější ochod a na straně druhé, rizika, které tyto změny přináší pro další skupiny subjektů. Zde se znovu setkáváme s dualitou mezi kapitalistickými principy v ekonomice, které nejsou aplikovatelné na migraci, tedy „jediný chybějící volný proud“. Principy, které aplikujeme ve vyjednávání v rámci tržní ekonomiky na pohyb zboží a kapitálu nelze aplikovat na migraci, protože tam se jedná o přesouvání a práci lidských bytostí, které mají lidská práva a svobody.

1.2.3 Odbory

Základním posláním odborů je vyjednávat co nejlepší podmínky pro zaměstnance: vyšší platy, lepší pracovní benefity jako dovolenou, flexibilitu, bonusy, započítávání pracovních přesčasů a tak dále. Koncept „řízené migrace“ jak ho propagují odbory, by měl jasně záviset na zákonné migraci, kterou doprovází nařízení zajišťující i integraci nově příchozích (Krings 2010: 117-118). Základní premisou je úvaha, kdy se integrování cizinci pravděpodobněji aktivně zapojí do odborů a nebudou tak neznalostí a neangažovaností zhoršovat trend pracovních podmínek. V další fázi odbory požadují také umožnění sloučení rodiny a podporu integračních prvků jakým je například výuka jazyka. Odbory trvají na tom, aby se integrační politika vztahovala i na migranty z ostatních členských států Evropské Unie a další dlouhodobé rezidenty, které integrační politika nezahrnuje (Krings 2010: 118).

Teoretická literatura zabývající se postojem odborů se shoduje, že odbory obecně pasivně přijímají migraci, ale důrazně upřednostňují migraci legální jako menší zlo a větší šanci, že cizinci nebudou zhoršovat pracovní podmínky pro místní (např. Menz, Caviedes 2010, Haus 2002). Odbory také pracují se současnou ekonomickou situací na domácí půdě. Například v období, kdy nezaměstnanost výrazně vzroste, budou pravděpodobněji slyšet více v souvislosti, že je třeba nejdříve zaměstnat občany dané země.

S výše zmíněným souvisí skutečnost, že odbory upřednostňují takové typy pobytů, které od počátku dovolují cizincům na území zůstat, pokud se tak rozhodnou. Evropská komise vydala v roce 2005 plán legální politiky migrace (Policy Plan on Legal Migration), který vytváří nové programy na zprostředkování krátkodobé cirkulační migrace (Evropská Komise 2005). I tato skutečnost ukazuje že odbory mají jen omezený vyjednávací potenciál na národní i Evropské úrovni.

Pro odbory nicméně není téma migrace to nejpřednější a vnímají ho jako součást globalizace a připojují se k celkovému konceptu řízení migrace. Jestli se Evropská politika řízení migrace přikloní k preferovanému formátu, programům, které by dovolovaly trvalé přesídlení, zůstává otázkou (Krings 2010: 118).

1.2.4 Neziskové organizace

Neziskové organizace zpravidla vycházejí z udržitelných cílů nastavených Organizací spojených národů. Současně existuje 17 cílů pro období 2015-2030, kde jsou konkrétně určeny cíle, kterých se za toto období společnými silami bude snažit dosáhnout. Pro migrační politiku mohou být důležité například bod 3. *Zdraví a kvalitní život*, bod 8. *Důstojná práce a ekonomický růst* nebo bod 10. *Méně nerovnosti* (Cíle udržitelného rozvoje OSN 2019).

Pro Organizaci spojených národů a některých dalších mezinárodních celosvětových organizací je zásadní aspekt globalizace migrace a její řízení, která navazuje na Rozvojový cíl tisíciletí č. 8. *Vytvořit světové partnerství pro rozvoj*. Konkrétně tomuto fenoménu se věnuje Mezinárodní organizace pro migraci spadající pod Organizaci spojených národů.

Jerome Elie ukazuje na dvou desetiletích vývoje nadnárodních organizací skutečnost, že to nejsou jen státy, které ovlivňují migrační politiky a realitu. Změnu ukazuje například na větší míře důvěry a připravenosti společně diskutovat a řešit větší spektrum problémů včetně těch nejkontroverznějších jakými jsou práva migrantů nebo zvýšení snahy vytvářet společně procedury na konkrétních projektech (Elie 2015).

Stejně jako státy a odbory preferují neziskové organizace legalizaci pracovní migrace právě za účelem zvyšování šance na zdravý a kvalitní život, důstojnou práci a snižování nerovností.

1.3 Teorie zájmových skupin

Pro tuto práci jsou klíčové zájmové skupiny utvářející migrační politiky a jejich teoretická východiska popsána výše. Je proto důležité rozvést, jak chápeme termín zájmová skupina.

Zájmové skupiny (jak název napovídá) jsou především definované společným zájmem jejich členů. Zájmové skupiny vznikají „proto, aby mohly být realizovány partikulární zájmy určitých skupin“ (Fiala, Mareš 2007: 233). Zájmové skupiny mají mnoho společných rysů s politickými stranami, především v dobré organizaci a artikulaci svých zájmů. Zájmové skupiny ale především dodávají expertní doporučení k tvorbě legislativy, zatímco politické strany musejí brát v potaz i preference voličů a snahu o znovuzvolení (Hloušek at al. 2011:189).

Herbert Kitschelt politické aktéry rozdělil dvěma dimenzemi (dlouhodobost a organizovanost kolektivní akce a mírou komplexností politických cílů) a vznikly čtyři podskupiny: politické strany, kluby veřejných intelektuálů, zájmové skupiny a sociální hnutí (Kitschelt 2006: 280). Do skupiny sociální hnutí zahrnuje neziskové organizace vycházející přímo či nepřímo z hodnot z Organizace spojených národů.

Podle Fialy a Mareše chápat zájmové skupiny v užším významu jako uskupení, které si uvědomují rozdílnosti v kontextu s dalšími zájmovými skupinami a zároveň prosazují své

zájmy ve veřejném prostoru a politickém prostředí s cílem jejich zájmy prosadit v rozhodovacích procesech (Fiala, Mareš 2007: 233).

Pokud bychom tedy měli funkci zájmových skupin zobecnit, jedná se především o zprostředkovávání zájmů obyvatel do politické sféry. Zájmové skupiny jsou důležitým mezičlánkem, který aktivně zapojuje občany a participaci jejich zájmů i jinak než volbami nebo členstvím v politických stranách. Zájmové skupiny nemusí mít přímo politický charakter, důležitá je ale skutečnost, že v případě potřeby by se dokázaly mobilizovat, aby prosazovaly své zájmy (Fiala, Mareš 2007: 233).

Fiala a Mareš (Fiala, Mareš 2007: 233) vyhodnotili 5 funkcí na kterých se shodne většina politologické literatury:

1. Artikulace zájmů (definuje jasná stanoviska, která tlumočí dále)
2. Agregace zájmů (z domluvených stanovisek tvoří konkrétní cíle)
3. Selektce zájmů (výběr priorit ze svých cílů za účelem větší efektivity v oslovení nositelů politické moci)
4. Politická integrace (pocit sounáležitosti s jistou skupinou)
5. Legitimační funkce (podílení se na přípravě politických rozhodnutí)

V práci operuji především s následujícími zájmovými skupinami: neziskové organizace, odbory a zaměstnavatelé.

2 Specifikace postupu výzkumu

Doposud práce přinesla důležitý kontext migračních teorií, definování zájmových skupin a jejich postojů k migraci, specifika migrace v České republice a nyní se přesouvá přímo k samotnému jevu vízové liberalizace a způsobům, jak se projevuje ve společnosti a ve státu.

Práce je tedy případovou studií zaměřující se na změny, které přinesla vízová liberalizace. Především zkoumá otázky, jestli se zvyšuje počet Ukrajinců v České republice a jaký další vliv má vízová liberalizace na občany, státní složky a zájmové skupiny. Dále se také zabývá otázkou, jestli se v postoji k vízové liberalizaci potvrzuje vymezení zájmových skupin, jakými jsou například odbory nebo zaměstnavatelé.

2.1 Současný výzkum dopadů vízové liberalizace

Evropská Migrační síť vydává pravidelné reporty o vlivu liberalizace vízové politiky na státy Evropské Unie a Norska, a to mimo jiné i z důvodu budoucího záměru rozšiřování liberalizační politiky. Zdroje k této práci jsou především sekundární z jednotlivých členských států. V březnu 2019 vyšla nejnovější verze, kde studie hodnotí období 2007-2017 vízové liberalizace v Albánii, Bosně a Hercegovině, Černé Hoře, Srbsku, Makedonii, Gruzii, Moldávii a Ukrajině. Abych pouze neopakovala, co už bylo řečeno, ráda bych navázala a rozšířila o příčinné skutečnosti výše zmíněný výstup, který publikovala Evropská migrační síť (European Migration Network) pod hlavičkou Evropská komise. Nemělo by se jednat o opakování konkrétních postupů, ale spíše o zaměření se na podobné ukazatele vízové liberalizace doplněné o specifika česko-ukrajinského vztahu.

Studie, na kterou kapitola níže navazuje, představila následující klíčové výstupy:

1. Hlavní přímý dopad zahrnoval okamžitý nárůst v krátkodobých cestách z třetích zemí a okamžitý úbytek práce pro konzulát. Nový bezvízový režim také vedl k nárůstu hraničních kontrol členských států EU a Norska, s úmyslem zabránit zneužívání vízové liberalizace.
2. Jeden z hlavních nepřímých dopadů souvisí se zprostředkováním přístupu na pracovní trh v konkrétních členských státech. Vzhledem k liberalizaci víz je jednodušší pro občany třetích států cestovat do třetích zemí a prozkoumat možnosti zaměstnání. Lze zaznamenat zvyšující se počet žádostí o potvrzení k pobytu pro občany těchto osmi států. Další nepřímý vliv souvisí s vyšší mírou kooperace během návratů a přijímacích procedur se zeměmi s bezvízovým stykem.
3. S liberalizací souvisí také nárůst žádostí o azyl, které jsou většinou zamítnuty. Členské státy reagovaly na vyšší počet žádostí o azyl například tím, že země s vízovou liberalizací prohlásily za stabilní (a tím pádem mohli využít zrychleného procesu žádosti o azyl). Členské státy také zahájily informační kampaně ve spolupráci s národními autoritami zemí s vízovou liberalizací.

4. Objevil se nárůst občanů z osmi zemí s vízovou liberalizací, kteří zůstávají v zemi EU déle, než je povoleno a 12 států EU toto vyhodnotilo jako problém. Je nicméně nesnadné určit jednu konkrétní příčinu této skutečnosti.
5. Většina zemí nereportovala zásadní nárůst problémů souvisejících s ilegální prací.
6. Objevil se malý důkaz spojitosti mezi vízovou liberalizací a nepravdělnou migrací. Některé členské státy přijaly opatření, například posílení bilaterální spolupráce, posilování pokut za zprostředkování nelegální migrace a přípravám policejních vyšetřování. Dostupná data nemohou prokázat jasnou souvislost mezi vízovou liberalizací a zvýšením pašování předmětů a osob.
7. Po přijetí změn související s vízovou liberalizací některé členské státy pocítily změnu v kriminálních aktivitách. Všech 8 zemí bylo vyzváno, aby posílilo boj proti organizovanému zločinu a podobným aktivitám. Tento fenomén je důkladně monitorován a nespolečná v této oblasti by mohla vést k zakázání bezvízového styku (Evropská migrační síť 2019).

2.2 Postup mapování dopadů vízové liberalizace

V případě Ukrajiny studie zaznamenala necelých sedm měsíců vízové liberalizace, a Schengenský prostor se zde nerozděluje na jednotlivé členské země. Rozhodla jsem se proto na studii navázat a pokusit se vytvořit hlubší případovou studii, která se soustředí na vízovou liberalizaci jen Ukrajiny a vliv na území jednoho členského státu, České republiky.

S problematikou vízové liberalizace úzce souvisí pracovní migrace do České republiky, která na území dlouhodobě působí a je velmi žádanou komoditou mezi českými podnikateli. Jako důvody velkého zájmu o pracovníky z Ukrajiny bývá uváděna jejich pracovitost, přizpůsobivost a kulturní blízkost. Nemalý vliv na poptávku o Ukrajince má jistě i fakt, že jsou ochotni pracovat za podstatně nižší mzdy. Tuto skutečnost kritizují především odbory a neziskové organizace a přidává se i Odbor azylové a migrační politiky ministerstva vnitra s návrhem, že hranicí mzdy pro cizince by neměla být minimální mzda, ale průměrná mzda v České republice (Středula 2019, Drbohlav 2019). Taková změna by ale z logiky věci vyžadovala změnit povahu práce a odstoupit od nekvalifikované, která je přirozeně hůře placená (Chmeliar 2019).

V další kapitole zhodnotím různé aspekty související s vízovou liberalizací, například: turistický ruch, počet žádostí o azyl (podané a zamítnuté), kriminální aktivitu cizinců na území, změny v zájmu o legální zaměstnávání (tj. především žádosti o zaměstnanecké karty), počet žádostí o Schengenská visa a další. Při hodnocení vycházím z těchto zdrojů: z dat Českého statistického úřadu, ministerstva vnitra, ministerstva zahraničních věcí a evropských institucí.

Dostupné statistiky budu následně doplňovat komentáři z rozhovorů, které jsem vedla k této diplomové práci. V polo-strukturovaných rozhovorech jsem se ptala osob, které s touto problematikou pracují, jaké změny vnímají ve své práci a jak to v širší perspektivě souvisí s migrací z Ukrajiny.

Rozhovory jsem dělala se zástupci následujících institucí:

- Ministerstvo vnitra, Odbor azylové a migrační politiky (více respondentů)
- Krajské ředitelství policie hlavního města Prahy, Odbor cizinecké policie, Oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskortu
- Ministerstvo zahraničních věcí, Generální konzulát Lvov
- Českomoravská konfederace odborových svazů
- Hospodářská komora
- Arcidiecézní charita, středisko migrace
- Centrum Integrace a migrace
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

Přestože se témata v konečném důsledku různila, okruhy otázek byly zhruba následující pro všechny rozhovory:

1. Jak přesně se zrušení vízové povinnosti z Ukrajiny projevilo v činnosti Vašeho úřadu/instituce?
2. Je to výrazný rozdíl v porovnání s dalšími změnami zákonů? Proč?
3. Jaké další změny zákonů z Vašeho pohledu výrazně změnily proces přijímání migrantů v posledních letech?

Pro kontext a pohled z druhé strany jsem vedla i (na jejich přání) méně formální a nenahrávané rozhovory s občany Ukrajiny, kteří žijí v České republice delší dobu.

Se zhodnocením dopadu zrušení vízové povinnosti souvisí i možnost zavedení tzv. suspenzivního mechanismu, který členské státy prosadily v případě, že následky vízové liberalizace by se projevovaly v příliš velké míře pro členské státy EU. V takovém případě má Evropská komise nebo členské státy právo na pozastavení bezvízového styku, a pokud by se situace nezlepšila, tak i znovuzavedení vízové povinnosti (Senát 2016).

Otázky tedy směřují na to, jestli se zvyšuje počet Ukrajinců na území České republiky, jaký vliv má vízová liberalizace Ukrajiny na státní složky a zájmové skupiny v České republice a zkoumám, jestli se potvrzuje v tomto specifickém případě teoretické vymezení postoje zájmových skupin, jakými jsou například odbory nebo zaměstnavatelé. Důležitým indikátorem jsou statistiky počtů cizinců na území, které ilustrují předpokládané změny.

3 Asociační dohoda mezi Ukrajinou a Evropskou Unií

V trendu europeizace a globalizace by nebylo správné pouze vytrhnout jednu zkoumanou skutečnost (v tomto případě liberalizaci vízové politiky) z kontextu. Pro doplnění souvisejících reálií a různorodosti přístupů poslouží tato kapitola, která popisuje okolnosti mezinárodních vztahů, které vedly k uzavření asociační dohody, a tedy i ke změně migrační politiky.

3.1 Co Asociační dohodě předcházelo

Ukrajina leží na pomezí Ruska a Evropy, východu a západu. Dlouhou dobu byla politicky propojená s Ruskem a až po rozpadu Sovětského Svazu se Ukrajina v roce 1991 stala samostatným státem.

Důležitým milníkem spolupráce Ukrajiny a EU byla dohoda o partnerství a spolupráci, účinná od roku 1998 (Dohoda o partnerství a spolupráci 1998). V této dohodě se členské státy a Ukrajina shodla na 4 stanoviskách spolupráce (tamtéž, článek 1):

- 1) Poskytnout vhodný rámec pro politický dialog, který zúčastněným stranám umožní budování blízkých politických vztahů
- 2) Podporovat obchod a investice a harmonické ekonomické vztahy mezi stranami a posílit tak jejich udržitelný rozvoj
- 3) Poskytnout základy pro vzájemně výhodné ekonomické, sociální, finanční, občanské vědní, technologické a kulturní kooperace
- 4) Podpořit snahu Ukrajiny konsolidovat demokracii, vyvinout její ekonomiku a dokončit přechod na tržní ekonomiku.

V tomto období vznikly podobné dohody o spolupráci i s dalšími zeměmi východní Evropy, jižního Kavkazu a střední Asie, například s Gruzíí, Uzbekou republikou nebo Ruskou federací (Euroskep 2018a).

V roce 2004 proruský kandidát na prezidenta, Viktor Janukovyč, vyhrál volby. Lidé vyrazili do ulic, protože se prokázalo, že volby byly zmanipulované. Takto začala úspěšná mírumilovná Oranžová revoluce, která vedla k sesazení Janukovyče. Janukovyčovi se podařilo získat prezidenství v roce 2010, kdy se jevil jako proevropský prezident a okolnosti nasvědčovaly, že se snaží o podpis asociační dohody s EU. V roce 2013 od podpisu ale ustoupil a tím započal tříměsíční protest na náměstí Nezávislosti (Maidan Nezalezhnosti) v Kyjevě, události, známé také jako Euromajdan. Povstání bylo násilně potlačeno a vedlo ke Krymské krizi a anexi Krymu.

V roce 2014 se konaly nové prezidentské volby a byl zvolen proevropský kandidát Petro Porošenko. Porošenkovi se podařilo asociační dohodu dovést až do samého konce a při oficiálním podpisu asociační dohody ji demonstrativně podepsal perem, které bylo vyrobeno pro plánované přijetí za prezidenta Janukovyče. „Historické události jsou nevyhnutelné“ řekl Porošenko a 27.6. 2014 podepsal asociační dohodu EU s Ukrajinou (euronews 2014).

Asociační dohoda mezi Evropskou Unií a Ukrajinou je zásadní dokument pro ekonomické, kulturní a politické přiblížování obou celků. Z jejího přijetí oběma stranami vyplývá i liberalizace vízové politiky pro Ukrajinu pro krátkodobé turistické pobyty, u kterých platí pravidlo kdy občan Ukrajiny může zůstat na Schengenském území 90 dní ve 180 dnech

(pravidlo 90/180). To znamená, že po 90 dnech se Ukrajinci musejí vrátit na Ukrajinu a do Schengenského prostoru mohou znovu vyjet bez víza až po uplynutí dalších 90 dnů.

Podmínky přijetí a další náležitosti z ní vyplývající jsou ale daleko obsáhlejší. Následující kapitola poskytne kontext přijetí asociační dohody a důvody k jejímu přijetí. Tato kapitola je důležitá pro vysvětlení, proč k vízové liberalizaci, došlo a jaké výsledky si Ukrajina a členské státy EU od změny vízové politiky slibovaly.

Na vztahy mezi EU a Ukrajinou má vliv i takzvané Východní partnerství, které určuje vztahy mezi EU a Arménií, Ázerbájdžánem, Běloruskem, Gruzíí, Moldavskem a Ukrajinou. Východní partnerství náleží k prioritám české zahraniční politiky (MZV 2019). Ustavení tohoto partnerství bylo jednou z priorit českého předsednictví Rady EU v roce 2009 a od té doby se konají zasedání každé dva roky. Východní partnerství funguje na bilaterální a multilaterální bázi. Na bilaterální se jedná například o asociačních dohodách nebo vízové liberalizaci a na multilaterální o celkových dohodách, summitech všech zemí a setkání ministrů ze všech zemí (MZV 2019).

3.2 Co Asociační dohoda přináší

Evropská Unie považuje Ukrajinu za velmi důležitého partnera a také shledává podstatným podporovat stabilní prosperující a demokratickou budoucnost Ukrajiny, její teritoriální celistvost a suverenitu. Evropská unie vnímá asociační dohodu včetně její součásti, dohody o Hluboké a komplexní zóně volného obchodu (Deep and Comprehensive Free Trade Area - DCFTA), za hlavní nástroj jak sblížit Ukrajinu a EU (Východní partnerství 2014).

Asociační dohoda se tedy snaží především o politickém a ekonomickém sblížení včetně postupného prohlubování integrace do trhu EU výše zmíněnou dohodou DCFTA. Asociační dohoda nabízí konkrétní návrh řešení toho, jak maximalizovat benefity spolupráce obou celků – soustředí se na podporu klíčových reforem, které by měly vést k ekonomickému zotavení a růstu a sektorové spolupráci (AA 2014).

Asociační dohoda přináší také reformní program pro Ukrajinu založený na sblížení právních předpisů s normami EU, s kterými mohou pracovat jejich partneři. Asociační

dohoda (AA) není jedno účelným dokumentem a má dlouhodobější perspektivu, která vychází z výsledků vyjednávání. S tím souvisí i komplexní program budování institucí (Comprehensive Institutional Building Program – CIB), který má za cíl sblížit fungování institucí obou celků.

Asociační dohoda se tedy zakládá především na čtyřech pilířích (Východní partnerství 2014):

- 1) Silnější vláda
- 2) Silnější ekonomie
- 3) Silnější propojení
- 4) Silnější společnost

Silnější společnosti by se mělo docílit právě i bezvízovým turistickým stykem (Východní partnerství 2014). Předpokládá se, že občané Ukrajiny budou jako turisté více cestovat do zemí Schengenského prostoru, a proto bude docházet k dalšímu evropského sblížení. Evropská rada také uvádí skutečnost, že z výměnného programu Erasmus za první rok od podpisu associační dohody benefitovalo 5000 studentů (Východní partnerství 2014).

3.3 Názory na přijetí Asociační dohody

Stejně jako dohoda o partnerství a spolupráci i associační dohoda s Ukrajinou musela být schválena všemi členskými státy. Na půdě poslanecké sněmovny České republiky se 2.4. 2015 odhlasovalo přijetí associační dohody s Ukrajinou pohodlnou většinou přítomných. Nejvíce se proti přijetí vyhrazovala Komunistická strana Čech a Moravy a Úsvit (PSP 2015 hlasování). Hlasování provázela živá diskuse zahrnující Krymskou krizi a bezpečnost pro Evropu. Dalšími tématy zaznívající před hlasováním byl ekonomický závazek a problematičnost bližšího propojování se zemí v takto politicky a ekonomicky komplikované situaci. Karel Schwarzenberg associační dohodu výrazně podporoval, a kromě solidarity s ukrajinskými občany argumentoval i eliminováním bezpečnostní hrozby, pokud EU bude Ukrajině systematicky pomáhat a podporovat ji (PSP 2015 zápis).

V případě associační dohody byl posledním státem, který dohodu schválil, Nizozemsko. V Nizozemí proběhlo referendum k přijetí associační dohody v dubnu 2016 a občané

v nezávazném referendu hlasovali ze 64 % proti přijetí. V reportáži České televize zaznívá i skutečnost, že tato správa potěšila britské skeptiky, kteří doufali, že jim euroskeptická nálada v Nizozemí pomůže v hlasování o Brexitu (CT 1 2016). S názorem, že se jedná spíše o vyjádření euroskeptické nálady, než negativního postoje k Ukrajině souhlasí i čeští europoslanci, jako Jaromír Štětina nebo Pavel Poc (CT 1 2016).

Radio Free Europe se ptalo občanů Ukrajiny na jejich názor o nepřijetí Asociační dohody v Nizozemí. Téměř všichni Ukrajinští občané vyjadřovali pochopení s hlasováním v Nizozemí, přiznávali nepřipravenost Ukrajiny a hovořili o práci, kterou mají před sebou. „Musíme pracovat. Musíme pracovat ze všech sil, a tak se dostat do Evropy. Musíme přijmout Evropské hodnoty v naší zemi a potom nás Evropa pochopí a budeme na stejné straně“ řekl v reportáži jeden z respondentů (RFERL 2016).

Politicky bylo přijetí dohody deklarováno jako všeobecný úspěch, jehož tvářemi byl předseda Evropské Komise, Jean Claude Juncker, předseda Evropského parlamentu, Donald Tusk a ukrajinský prezident, Petro Porošenko. Za úspěch to považovala i hlava zahraničních vztahů EU Federica Mogherini, která napsala na Twitteru: „Ukrajina zavedla reformy, které požadovali její občané a EU pak dodržela své sliby. Je to výhra pro obě strany. Vytváříme nové možnosti, posilujeme naši ekonomiku, bezpečnost a naše přátelství,“ (Lidovky 2017).

Euroskepticky smýšlející osoby vyjadřovaly protichůdné názory. Petr Mach se v evropském parlamentu vyjádřil, že zaujímá postoj proti přijetí asociační dohody, protože dohoda samotná bude Ukrajině škodit: „tato smlouva rozdělila Ukrajinu, způsobila hnutí na Majdanu, protože to, co bylo výhodné pro západní část země, obchodovat bez cel s EU, nebylo výhodné pro východ země, protože tamním se stíží obchodování s Ruskem a s dalšími zeměmi bývalého sovětského svazu. Proto bych byl pro dohodu o volném obchodu, ale je mi líto, že Ukrajina musí přijímat celé tíživé ackee.“ (Svobodní 2014).

Navzdory argumentům proti přijetí, asociační dohodu přijaly všechny státy a vešla v platnost 1.9.2017.

V souvislosti s bezvívovou povinností ze stran veřejnosti zaznívaly obavy například o skutečnost, že více lidí z Ukrajiny po vypršení 90 dnů setrvává na území ČR nelegálně. Protiargumenty, které uvedl i například ukrajinský velvyslanec v Praze Jevhen Perebyjnis ve vysílání ČT 24, jsou takové, že občané Ukrajiny, které toto chování chtěli uskutečnit, tak mohli učinit i s Schengenskými vízy. Velvyslanec také vyjadřuje víru v odpovědnost ukrajinských občanů, že této svobody nebudou zneužívat (ČT 24 2017).

Jako pojistku zneužívání bezvívové povinnosti členské státy EU prosadily zavedení suspenzivního mechanismu, který poměrně rychle může pozastavit vízovou liberalizaci například při velkém zvýšení žádostí o azyl nebo nelegálně pobývajících občanů na území (MV 2017).

4 Migrační politika České republiky a migrace z Ukrajiny

Následující kapitola slouží k přehledu migrační politiky České republiky obecně a ve vztahu k Ukrajině. Budou stručně představeny trendy, priority a aktéři migrační politiky České republiky a jejich funkce v migračním procesu. Představení principů politiky a jednotlivých aktérů je tvořeno kombinací teorie z první kapitoly a funkčního definování aktérů doplněné o informace z rozhovorového šetření.

Legislativní rámec se skládá ze zákona o lidských právech a zákona politiky pracovního trhu a vzdělávání. Základním a obsáhlým dokumentem je migrační zákon z roku 1999 aktualizovaný k 22.1.2019. Tento zákon číslo 326/1999 „upravuje v návaznosti na přímo použitelný předpis Evropské unie podmínky vstupu cizince na území České republiky (dále jen „území“) a vycestování cizince z území, stanoví podmínky pobytu cizince na území“. Dále zákon také definuje úlohu státních složek, především policie, ministerstva zahraničních věcí a ministerstva vnitra (Zákon č. 326/1999 Sb.).

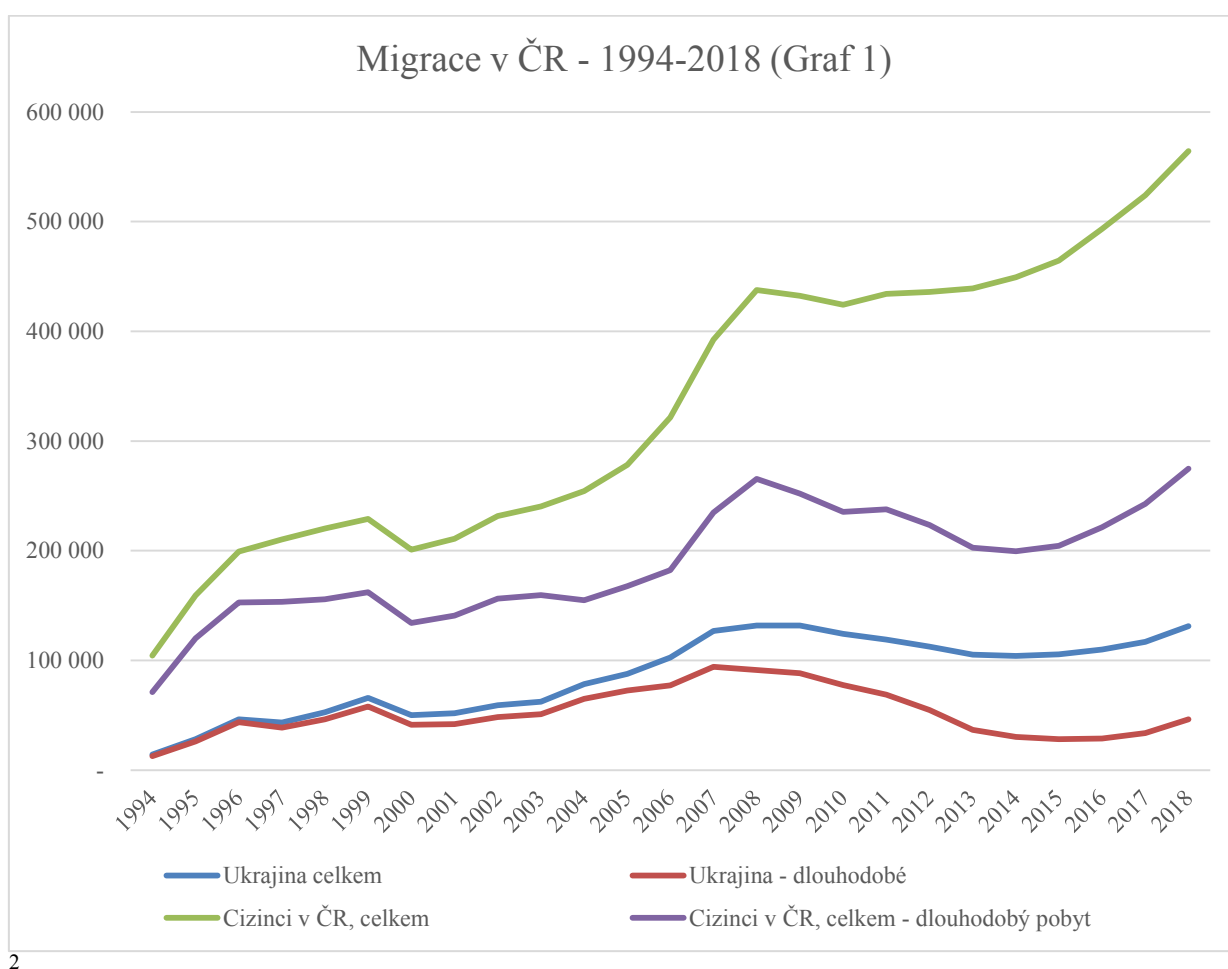
4.1 Migrační politika od roku 1993

Zásadním zlomem pro změnu migrační politiky a pohybu osob přes hranice byl rozpad Sovětského svazu a otevření hranic v roce 1989. Před rokem 89 se jednalo především o

řízenou nebo nucenou migraci v rámci států, zatímco po pádu železné opony se lidé začali přesouvat především do rozvinutějších a urbanizovanějších míst (Uherek 2003: 193-194).

Česká republika se stala částečně tranziční zemí, ale také konečnou zemí, od které si lidé slibovali lepší ekonomickou situaci než od zemí, z kterých pocházeli. V grafu jsem proto uvedla počty cizinců celkem a cizinců s povolením k pobytu na více než 90 dní, tedy ty, kteří se v České republice zdržovali nebo zdržují v horizontu delší doby.

Křivky mají obecně stoupající tendenci s výjimkou roku 1999 a mezi lety 2008 a 2010 (Graf 1). Viditelné snížení v roce 1999 lze vysvětlit zavedením nové legislativy, výše zmíněný migrační zákon z téhož roku, který přístup cizinců na území dočasně zkomplikoval. S rokem 2008 lze zaznamenat značný pokles počtu cizinců na území způsobený ekonomickou krizí, který přetrvával několik let, než opět začal stoupat.

² Vlastní zpracování z dat Českého statistického úřadu. [online]. 14.5.2019 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr.

Z grafu je také patrné, že u občanů Ukrajiny lze sledovat pokles již o rok dříve. Potvrzuje se tedy všeobecný názor, který zaznívá ve veřejné sféře a totiž, že se občané Ukrajiny dobře a rychle adaptují na pracovní možnosti. Mezi lety 2007 a 2015 se počet dlouhodobých pobytů na území České republiky snížil o více než 70 %. Tato skutečnost naznačuje, že občané Ukrajiny v České republice nejsou hluboce zakořeněni a za okolností jakou je ekonomická krize území opouští i občané s dlouhodobými pobyty.

4.1.1 Migrační strategie České republiky

Česká republika v roce 2015 zformulovala 7 zásad migrační strategie. Nejdůležitějším elementem je bezpečnost občanů, podle které jsou i zásady seřazené. Zásady migrační strategie byly zformulovány v návaznosti na cíle vlády na státní úrovni i na úrovni Evropské Unie.

1. **Integrace:** Česká republika dostojí povinnosti zajistit občanům v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabrání vzniku negativních sociálních jevů.
2. **Nelegální migrace a návratová politika:** Česká republika zajistí bezpečnost svých občanů a efektivní vynucování práva v oblasti nelegální migrace, návratové politiky a organizovaného zločinu spojeného s převaděčstvím a obchodováním s lidmi.
3. **Azyl:** Česká republika dostojí svým závazkům v oblasti azylu a zajistí flexibilní kapacity svého systému.
4. **Vnější dimenze migrační politiky:** Česká republika posílí aktivity s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí a s tím související prevenci dalších migračních toků, včetně podpory rozvoje zemí při zvládnutí migračních krizí.
5. **Volný pohyb osob v Evropské Unii a Schengenská spolupráce:** Česká republika bude prosazovat udržení výhod volného pohybu osob v rámci Evropské unie a v schengenském prostoru.

6. **Legální migrace:** Česká republika podpoří legální migraci, která je pro stát a jeho občany přínosná tak, aby Česká republika mohla pružně reagovat na potřeby svého pracovního trhu i reflektovat dlouhodobé potřeby státu.
7. **Mezinárodní a Evropské závazky České republiky v oblasti migrace:** Česká republika dostojí mezinárodním a evropským závazkům v oblasti migrace a aktivně se zapojí do celoevropských debat a hledání společných řešení. (MV, 2015)

4.1.2 Programy cílené ekonomické migrace

Ukrajínští občané se dlouhodobě ucházejí o práci v České republice a je zde i výrazný zájem ze strany zaměstnavatelů. Důsledkem těchto tlaků vláda schválila několik programů podle míry specializace a snažila se o zavedení mechanismů, které by proces zjednodušili a urychlili. Ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví vznikl také „rychlý proud“ (fast track) pro přijímání zdravotnického personálu, jehož nedostatek je palčivým problémem především v krajských městech.

V srpnu 2019 vláda schválila programy migrace, které by měly mít ekonomický prospěch pro Českou republiku. Program Režim Ukrajina byl nahrazen Programem kvalifikovaný zaměstnanec a Projekt Ukrajina Programem vysoce kvalifikovaný zaměstnanec. Kromě těchto dvou nových programů existuje také Program vědecký a klíčový personál (Usnesení vlády České republiky 2019). V příloze nařízení vlády potom vyšla aktualizace počtu povolení k zaměstnání nad 90 dní, což v případě Ukrajiny bylo dlouho očekávané dvojnásobné navýšení na 40 000 (Nařízení vlády č. 220/2019 Sb.).

4.1.3 Postoj ke globálnímu řízení migrace

Migrační řešení ale nelze limitovat na zásady jednoho státu, ale na další úrovni, kterou je evropská a poté světová. Příkladem za všechny může být skutečnost, že Polsko uděluje podstatně velké množství ukrajinských pracovních víz, což způsobuje více pracovníků z Ukrajiny, kteří v ČR pracovat nemohou ale pracují na území nelegálně poté co obdrželi polská pracovní víza. Vzniká tak větší tlak řešit migrační výzvy (které v blízké době budou

narůstat na intenzitě) na nadnárodní celky. Jednou z nedávných globálních iniciativ je pakt OSN.

Pakt OSN je první dokument, který zahrnuje všechny aspekty globální migrace, vychází z principů OSN a shrnuje je do čtyř hlavních zásad (United Nations, YouTube 2018):

- migrace by měla být bezpečná, legální a řízená pravidly
- důležité je zachování integrity suverénních států a vést s nimi dialog
- pakt věnuje pozornost ztíženým okolnostem, kterým migranti musí čelit
- pakt předkládá mnohé výhody, které migranti přinášejí do zemí migrace.

V roce 2018 byla Česká republika jedním z osmi států EU, který odmítnul přijmout legálně nezávazný globální pakt OSN o migraci. Pakt, který má ambici nejvíce globální akce v oblasti migrace, přijalo 164 států OSN (iROZHLAS 2018).

Výhrady české vlády směřovaly především proti skutečnosti, že pakt dostatečně neodděluje legální a nelegální migraci. „Odmítnutím globálního paktu dává ČR jasně najevo, že bude i v budoucnu sama rozhodovat o tom, koho a za jakých podmínek na své území vpustí a koho ne,“ řekl premiér Andrej Babiš Právu (Adamičková, Königová, 2018). Princip suverenity státu je nicméně v souladu se zásadami paktu OSN.

K této příležitosti vzniklo prohlášení, které podpořilo 15 organizací z různých členských států EU. Prohlášení upozorňuje na Globální kompakt o migraci a ukazuje jeho přijetí členskými státy jako klíčovou příležitost k zajištění práv domácích a pečujících pracovníků a pracovníků. „EU a její členské státy by měly využít této příležitosti a zavázat se k reformám a strategiím, které zajistí sociální ochranu a udržitelné a kvalitní domácí a pečovatelské služby těm, kteří péči potřebují, a důstojnou práci těm, kteří v této oblasti pracují.“ (Sdružení pro Integraci a migraci 2018).

Z uvedených skutečností vyplývá, že pro současnou politiku České republiky je zásadní soběstačnost v rozhodování o migrační politice a práva a životní úroveň migrantů je v důležitosti spíše vedlejší.

4.2 Aktéři migrační politiky

Tato podkapitola představí aktéry, kteří mají vliv na utváření migrační politiky. Nejprve text uvede, jaká agenda je v gesci jednotlivých aktérů v souvislosti s migrací a následně přiblížím, jaká je jejich role v neaktuálnějších otázkách související s migrací z Ukrajiny do České republiky.

V případě zaměstnavatelů a odborů se zaměřím především na jejich největší a nejvýraznější zástupce s kterými jsem měla možnost k této diplomové práci udělat i rozhovory (Českomoravskou konfederaci odborových svazů a Hospodářskou komoru). Dále se mezi aktéry migrační politiky řadí vláda, ministerstva a neziskový sektor.

4.2.1 Vláda a ministerstva

4.2.1.1 Vláda

Vláda je klíčovým orgánem při nastavování migrační politiky země. Rozhodování vlády vychází z vyhodnocení bezpečnostních aspektů, veřejného mínění a postojů dalších zájmových skupin, jako jsou zaměstnavatelé, odbory a (pravděpodobně méně) neziskové organizace. Značný vliv mají i Evropské zákony, jak tomu bylo i v případě přijetí asociační dohody z které vyplývají změny pro členské státy.

V roce 2016 prezentoval Bohuslav Sobotka společně s tehdejším ministrem vnitra Milanem Chovancem závěry auditu Národní bezpečnosti. Tento materiál zpracovává přehled bezpečnostních hrozeb a je doporučením pro vládu na jaké změny se zaměřit (Audit národní bezpečnosti 2016). Vláda tak reagovala na zvyšující se migraci v Evropě.

V souvislosti s migrační krizí a válkou v Sýrii se Česká republika stavěla odmítavě k případné pomoci uprchlíků a přijetím kvót. Kvóty měly pomoci přerozdělit osoby v nouzi do všech členských států, tak aby se nápor na cílové státy rozmělnil a členské státy sdílely odpovědnost pomoci uprchlíkům. V diskusi o kvótách existovalo mnoho kontroverze a ve Visegrádské skupině panovala obecná neochota se na sdílené odpovědnosti podílet.

Zástupci české vlády dokonce argumentovali přijímanými Ukrajinci v debatě o migračních kvótách: „A když už jsme u těch sirotků, proč zase někdo pomíjí válku na Ukrajině? Tam nejsou? Tak proč bychom se měli starat právě o Syřany?“ řekl premiér Babiš v červnu 2018 (Idnes 2018). Premiér Andrej Babiš je zastáncem levné pracovní síly z Ukrajiny, což se nepochybně ukazuje na vytváření migrační politiky a navyšování počtů příchozích v Režimu Ukrajina.

4.2.1.2 Ministerstvo vnitra: Oddělení azylové a migrační politiky (OAMP)

Odbor azylové a migrační politiky (OAMP) byl ustanoven na Ministerstvu vnitra v roce 2000 sloučením odboru pro uprchlíky a odboru pro imigraci a ochranu státních hranic (MV 2019a). V 90. letech patřila podstatně větší část pravomocí do gesce policejních složek. Stejně jako další evropské státy, Česká republika předala mnoho nepolicejní zodpovědnosti ministerstvu vnitra, konkrétně Odboru azylové a migrační politiky. Od roku 2009 začal OAMP spravovat agendu trvalých pobytů a od roku 2011 i dlouhodobých pobytů a dlouhodobých víz (MV 2019a). OAMP současně zpracovává především pobytové žádosti a má na starosti již zaevidované cizince na území České republiky. Přijímá, eviduje a rozhoduje žádosti o přechodné pobyty, dlouhodobé pobyty, dlouhodobá víza, trvalé pobyty, zaměstnanecké karty a žádosti o azyl. OAMP spravuje několik pracovišť na území Prahy a ve větších městech na území České republiky. V místě pracovišť přijímají zaměstnanci OAMP žádosti cizinců, dodatky a změny k podaným dokumentům (MV 2019).

Azylová řízení se výrazně liší od běžných žádostí například o zaměstnaneckou kartu nebo jiný dlouhodobý pobyt a mělo by se o ni žádat jen ve velmi specifických případech. Ve své prezentaci z roku 2016 rozdělil ředitel odboru azylové a migrační politiky Tomáš Heišman migraci na tři typy (Heišman 2016):

1. Legální migrace
2. Nelegální migrace
3. Mezinárodní ochrana (azyl).

Toto rozdělení jasně ukazuje, že mezinárodní ochrana je formou pobytu, která stojí mimo běžné vymezení legálního a nelegálního pobytu. Důvody k uznání azylového řízení jsou uvedeny v zákoně o azylu, a vztahující se na situaci, kdy cizinec (325/1999 Sb., § 12):

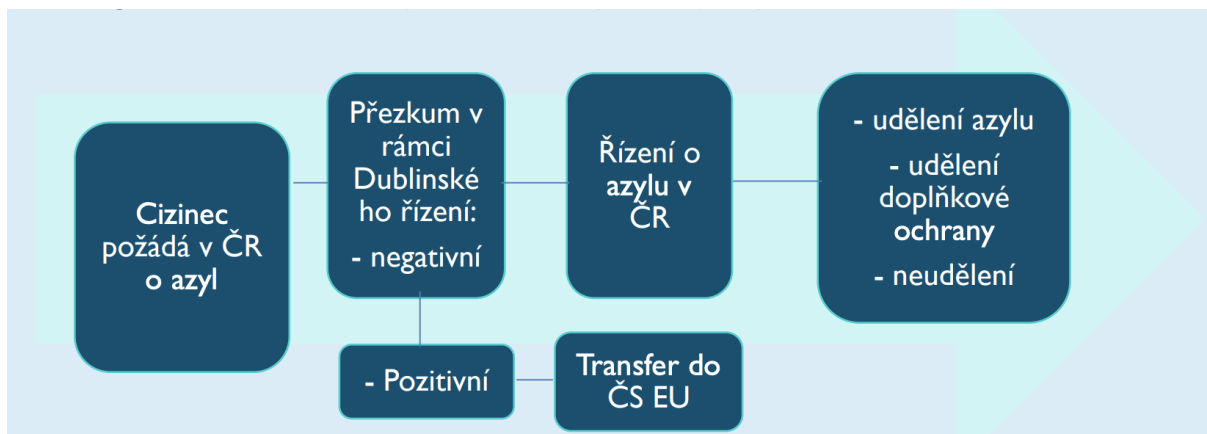
- a) je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo
- b) má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště.

Proces žádosti o azyl je administrativně a časově náročný proces a je určen jen pro velmi specifické případy, kdy jsou lidé z třetích zemích ohroženi na životě, pokud by se museli vrátit do země původu. Zvýšení počtu žádostí o azyl je jeden z očekávaných (a obávaných) dopadů liberalizace vízové politiky. Lidé, kteří přicházejí jako ekonomičtí migranti nemají totiž (ve většině případů) pádný důvod o azyl žádat, nikdo jim ale nemůže zabránit, aby žádost se svým vysvětlením podali. V momentě, kdy cizinci požádají o azyl, mohou zůstat na území členského státu, dokud žádost není rozhodnutá, což může trvat i několik let. Dochází tedy ke zneužívání mechanismu, který byl navržen, aby poskytl mezinárodní ochranu pouze lidem, kteří jsou ve velmi nebezpečné situaci.

V evropském měřítku se nejedná o ojedinělé případy, kdy lidé žádosti o azyl zneužívají. Stávalo se například, že se lidé po dvou letech, co jim byla žádost zamítnuta, přesunuli do jiného členského státu EU a žádali o vízum tam. Aby této praxi EU zabránila, vznikly tzv. Dublinské úmluvy, které měly především dvojí funkci (Euroskop 2018):

- 1) Minimalizovat situace tzv. „asylum shopping“, tedy nekontrolovaného pohybu žadatele po území smluvních států Schengenu, především v důsledku paralelních či následných žádostí o azyl. Úmluva proto stanovila princip „one chance only“ (jen jedna příležitost).
- 2) Zabránit stavu tzv. „uprchlíka na orbitu“ a zvýšit právní jistoty žadatele o azyl. Žadatel měl získat jistotu, že se jeho případu některý z členských států ujme v poměrně krátkém časovém horizontu a že nebude postupně vracen mezi jednotlivými členskými státy, aniž by některý z nich uznal svoji kompetenci posoudit danou žádost.

Schéma postupu v Dublinských úmluvách tedy vypadá takto:

3

Žádostem o azyl z Ukrajiny se budeme věnovat i následujících kapitolách, protože jsou důležitým ukazatelem toho, jak vízová liberalizace funguje nebo nefunguje na straně přijímajících států.

4.2.1.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)

Ministerstvo práce a sociálních věcí se podílí na procesu migrace monitoringem pracovního trhu v České republice. Na stránkách úřadu práce, který pod ministerstvo spadá, je také nutné vyvěšovat nabídky práce, předtím, než zaměstnavatel přijme zaměstnance z Ukrajiny.

Další úlohou MPSV je zajištění procesu integrace cizinců v České republice, aby soužití bylo oboustranně prospěšné, jak pro cizince, tak i občany České republiky. Společně s Ministerstvem Vnitra také spravuje stránky cizinci.cz, která podává základní informace i přehled o integraci v praxi.

V gesci MPSV jsou i případné nutné novelizace podmínek zaměstnávání cizinců a přístupu k sociálnímu zabezpečení. Jedná se například o zákony o zaměstnanosti, důchodovém a nemocenském pojištění, sociálních službách a dalších (MPSV 2016).

³ HAIŠMAN, Tomáš. Prezentace „Migrace – základní fakta“ Odbor azylové a migrační politiky. Ministerstvo vnitra ČR. 2016. [online]. 2016 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.sojdrova.cz/uploads/documents/20/Haisman-Fakta-k-migraci-kulaty-stul-ucitele.2.pdf>.

4.2.1.4 Ministerstvo zahraničních věcí (MZV)

Ministerstvo zahraničních věcí se největší mírou podílí na procesu přijímání migrantů zastupitelskými úřady na Ukrajině, a to v Kyjevě a Lvově. Občané Ukrajiny musejí žádat o zaměstnanecké karty (ZK) právě na zastupitelských úřadech na území Ukrajiny, nelze tak činit z České republiky. Na úřadech na Ukrajině tak vznikal velký přetlak, zejména v souvislosti se systémem visa point, který jen těžko mohl zabránit korupčním praktikám.⁴

Zastupitelské úřady také vydávají Schengenská víza, u kterých lze předpokládat výrazný pokles žádostí, protože existence Schengenských turistických víz by převážně měla být nahrazená bezvízovou povinností. Kromě Zaměstnaneckých karet a Schengenských víz lze na zastupitelském úřadě podat i Vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem sezónního zaměstnání (§ 32 Zákon č. 326/1999 Sb.). Při obdržení tohoto víza je možné pracovat až šest měsíců. Zásadní výhodou sezónního víza je, že pokud cizinec požádá o vízum znovu v následujících 5 letech, bude jeho žádost vyřízena přednostně. Podle Jana Drbohlava z oddělení pobytů v Odboru Azylové a Migrační politiky je tento typ pobytu ale využíván minimálně. Důvody lze jen odhadovat: je možné že v momentě kdy občané Ukrajiny dostanou příležitost ucházet se různé typy pobytu, raději zvolí zaměstnaneckou kartu, která má dlouhodobé trvání. Dalším důvodem může být například skutečnost, že o této možnosti cizinci neví, protože není rozšířená v jejich sociálních kruzích.

4.2.2 Politické strany

Rétorika poslanců odráží nálady ve veřejném prostoru, které jsou především v duchu Nativismu Casa Muddeho, tedy fenoménu, kdy jsou občané státu více nakloněni přijímání migrantů, které jsou jim kulturně, jazykové a nábožensky bližší. Tento koncept se blíží jinak označovanému etickému nacionalismu, který brání homogenitu národních států a prvky a osoby které by narušovali jeho homogenitu jsou nežádoucí (Mudde 2007).

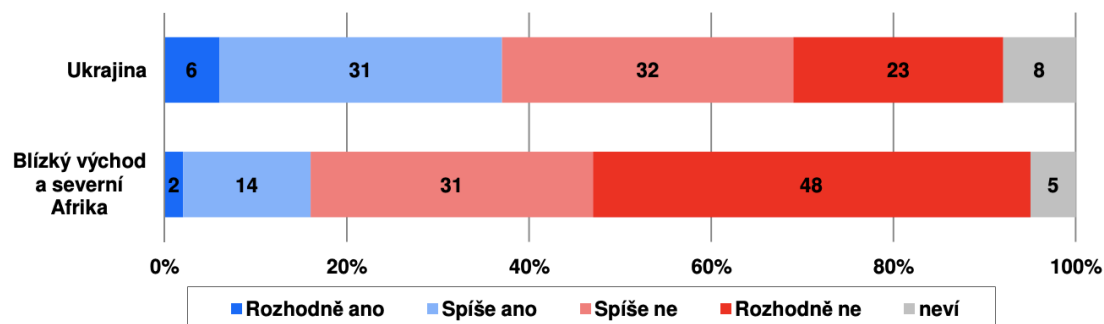
Jak lze vidět z grafu, zásadně proti přijímání uprchlíků z Ukrajiny je 23% dotázaných. U uprchlíků z Blízkého východu a severní Afriky je to více než dvojnásobek, 48%.

---

⁴ O systému visa point píše více v podkapitole „zaměstnavatelé“, kde se k problematice vyjadřuje zástupce Hospodářské komory a ministerstva vnitra, který v té době na Ukrajině působil.

V následujících podkapitolách krátce shrnu, jak se jednotlivé strany staví k migraci obecně nebo přímo k migraci z Ukrajiny.

Komparace názorů na přijetí uprchlíků z Blízkého východu a severní Afriky a na přijetí uprchlíků z Ukrajiny (%)⁵

4.2.2.1 Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)

V programu do poslanecké sněmovny z roku 2017 ČSSD jasně uvádí, že nedopustí neregulovanou migraci ze třetích zemí, která by snižovala cenu práce v České republice. Program nelegální migraci uvádí za jednu z nejzásadnějších bezpečnostních hrozeb a zároveň odmítá kvóty na přerozdělování migrantů (Volební program ČSSD 2017).

Ministr zahraničí, Tomáš Petříček z ČSSD se od začátku svého mandátu hlásil k odkazu roku 89 a navázání na tradici Václava Havla a Jiřího Diensbiera staršího, tedy mezinárodního respektu k lidským právům a budování silné občanské společnosti. Ministr zahraničí také hovořil o praktických prioritách, jakými jsou východní partnerství, a to nejen ekonomicky, ale i nutnost reforem v oblasti rozvoje občanské společnosti (ČSSD, Info.cz 2018). V lednu roku 2019 ministr Petříček navštívil Ukrajinu a otevřeně kritizoval ruskou agresi. Ministr a jeho ukrajinský protějšek, Pavlo Klimkin se domluvili na zřízení česko-ukrajinského fóra, které by mělo pomoci budoucí spolupráci a porozuměním obou zemí. Pavlo Klimkin ocenil jasný český postoj k jednání Ruska a sankcím proti němu (iROZHLAS 2019).

⁵ Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 19. 4. 2018, 1115 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor. [online]. 2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://cvvm.soc.eas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4643/f9/pm180608.pdf.

V dubnu 2019 ministr Petříček napsal na Twitter v reakci na prezidentské volby na Ukrajině: „#Ukrajina učinila velký pokrok v modernizaci země, přiblížila se Evropě, má Asociační dohodu a bezvízový režim s EU. Volby dokázaly sílu občanské společnosti. Má však má před sebou ještě hodně práce. Gratuluji novému prezidentovi Zelenskému a věřím, že v reformním úsilí nepoleví.“ (Twitter @TPetricek 2019).

4.2.2.2 Svoboda a přímá demokracie (SPD)

Strana Svobody a přímé demokracie je všeobecně známá protiimigrační politikou a demonizování migrantů ve smyslu, že české občany obírají o práci, peníze a kulturu. Obzvláště nebezpečná pro společnost je nálada strachu, kterou se snaží šířit. Příkladem může být citace z volebního programu: „Probíhající nelegální imigrace je počáteční fází konfliktu, který v konečném důsledku ohrozí svobodu, demokracii i samotnou existenci České republiky a našeho národa.“ (Politický Program SPD 2020). Tato rétorika podněcuje strach, nenávist a netoleranci ve společnosti.

Předseda strany, Tomio Okamura (sám z poloviny japonského původu), se na začátku roku 2019 vyjádřil na sociálních sítích k připravovanému navýšení počtu ukrajinských pracovníků procházejících vládními programy. Kritizuje skutečnost, že zahraniční pracovníci snižují cenu práce v Česku a že dostatečně nevyužíváme lidí žijící v Česku, kteří jsou nezaměstnaní. A potom opět šíří strach, tentokrát z blížící se ekonomické krize (Tomio Okamura - SPD 2019).

4.2.2.3 ANO

V programu do voleb do Evropského parlamentu ANO označilo imigrační politiku Unie za „princiálně dobře koncipovanou“. Toto tvrzení podtrhují argumentem, že imigrace může vyvažovat demografické nedostatky států a přiklání se tedy k řízené migraci. Program zároveň upozorňuje na nutnost zajištění hranic a ochranu proti nelegální migraci, která je nebezpečná pro Česko, ale i pro imigranty samotné (ANO v Evropě 2019).

Stejně jako ministr Petříček i předseda vlády Andrej Babiš později v roce 2019 navštívil Ukrajinu a postavil se za nutnost celistvosti území Ukrajiny (Kulidakis 2019). Spolu s ukrajinským protějškem, Oleksijem Hončarukem, plánovali také česko-ukrajinské fórum na podporu podnikatelské spolupráce mezi oběma zeměmi (Kulidakis 2019). Obecně se ale premiér Babiš k problému levné pracovní síly z Ukrajiny příliš nevyjadřuje, což pravděpodobně souvisí i s tím, že jeho podniky zaměstnávají velký počet pracovníků z Ukrajiny a jiných států ve špatné ekonomické situaci (Verseck 2019).

4.2.2.4 Občanská demokratická strana (ODS)

ODS zveřejnila informační brožuru o migrační krizi, kde nastavuje pět základních cílů. Pod třetím bodem „Zvýšení bezpečnosti České republiky“ nalezneme i bod, který odmítá bezvízový styk s Ukrajinou a Tureckem. Vedle důrazu na legální migraci a zamezování migrace nelegální se zde hovoří i o integraci cizinců a zpřísnění azylového řízení (ODS: Migrační krize 2020).

Někteří politici argumentují tím, že sdílíme migrační odpovědnost Evropské unie, právě tím že přijímáme více občanů Ukrajiny. Jan Zahradil (ODS) před evropskými volbami v roce 2019 podtrhoval skutečnost, že možná Česká republika nepřijímá migranty z blízkého východu, ale svůj díl odpovědnosti přijímáním osob z východní Evropy, například z Ukrajiny, kde je část území obsazena jiným státem (Česká televize 2019).

4.2.2.5 Pirátská strana (Piráti)

Pirátská strana ve svých stanoviskách hájí společný evropský postup v migraci, pomoc co nejlépe místům konfliktů či humanitárních krizí. Zároveň tvrdí, že k řešení přispívá pomoc jednotlivých lidí, spolků a charit. Na druhou stranu odsuzují a odmítají zneužívání přílivu uprchlíků k šíření strachu a politickým účelům (Pirátská strana 2020). V rámci programu do parlamentních voleb je jedním z bodů zvyšování mezd a flexibilní trh práce, do této kategorie spadá boj s byznysem pracovních agentur na hraně zákona, proti nejisté, špatně placené práci, z které nelze uživit domácnost (Program Pirátské strany 2017).

Místopředseda poslanecké sněmovny Vojtěch Píkal (Piráti) se v reakci na cestu do Ruska předsedy sněmovny, Radka Vondráčka, vydal na diplomatickou cestu na Ukrajinu. Tento akt vyjadřuje i pozici Pirátů v případě anexe Krymu a ruské agresi (Aktuálně 2018).

4.2.2.6 TOP09

TOP 09 se přiklání k hledání společného evropského řešení v řešení migrační krize a zásadně se staví proti nelegální migraci. V programu do voleb do Evropského parlamentu se TOP 09 jasně vymezuje proti expanzi ruského vlivu a otevřeně se staví na stranu Ukrajiny (Volební program TOP 09 2019).

Poslankyně Helena Langšádlová (TOP 09) v médiích upozornila na skutečnost, že kvóty a přijímání běženců neřeší jádro problému, ale jen hasí následky (Český Rozhlas Plus 2019). Toto tvrzení odpovídá i tvrzením a postojům ve volebním programu. Které upozorňují i na nebezpečnost samotného přesunu uprchlíků, při kterém mnoho lidí přichází o život a čelí obrovskému psychickému nátlaku (Volební program TOP 09 2019).

4.2.2.7 Starostové a nezávislí (STAN)

Stejně jako TOP 09, i Starostové a nezávislí podtrhují skutečnost, že migrace je jevem následku, a že nastavení migrační politiky neřeší příčiny. V rámci severoatlantického a evropské partnerství chtějí migraci řešit koordinovaně a pomáhat předcházet konfliktům v místě jejich vzniku. Argumentují i faktem, že prevence je bezpečnější a méně nákladná (Program STAN 2017).

Předseda strany, Vít Rakušan, se jako jeden z mála vymezoval proti jednoročním vízům, které přináší nový limit 40 000 zaměstnaneckých karet ročně. Navrhoval, aby z tohoto pobytu bylo možné požádat o pobyt dlouhodobější a cizinci se tak mohli integrovat. Jako příklad udává Německo, kde vláda předpokládala, že se cizinci (zejména Turci) na území neusadí, opak byl ale pravdou. Kromě toho, že je takové nastavení protiintegrační, je nevýhodné i pro zaměstnavatele, protože představuje nejistotu a nestálost (Deník Referendum 2019).

4.2.2.8 Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

Stejně jako většina stran, i Komunistická strana klade důraz na řešení migrační krize v místě konfliktu a odmítají kvóty na přerozdělování běženců. KSČM podle programu prosazuje práci s vysokou přidanou hodnotou zvyšování minimální mzdy a vyšší zaměstnanost. Vyšší zaměstnanost strana cílí zajistit formou podpory či využívání samosprávného družstevního vlastnictví, zvyšováním výdajů na vědu a výzkum s propojením na reálnou ekonomiku, zvyšováním výdajů na vědu a technologie apod. (Volební program KSČM 2017).

Předseda parlamentního výboru, Stanislav Grospič (KSČM), kritizoval cestu Tomáše Petříčka na Ukrajinu a při té příležitosti také označil režim na Ukrajině za „fašistický“. Tento výrok ukrajinské velvyslanectví v Praze označilo za nepřijatelné (iROZHLAS 2019a).

4.2.2.9 Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL, Lidovci)

Lidovci na svých webových stránkách představují trojlineární akční plán reagující na migrační krizi popisující krátkodobá a dlouhodobá opatření. Hlavními principy jsou spolupráce s EU, OSN v optimalizování průběhu masové migrační vlny a zároveň zajištění bezpečí všech (Akční plán KDU-ČSL 20). Plán zmiňuje i nutnost pomoci rozvojové pomoci na Balkánu a Ukrajině. Pro Ukrajinu také navrhuje rozšíření bezvízového styku na osoby s českými kořeny nebo s rodinnými příslušníky v ČR.

4.2.3 Zaměstnavatelé

Z teoretického vymezení vyplývá, že zaměstnavatelé a jejich zástupci jsou zastánci „zprůchodnění posledního chybějícího proudu“ (migrace) a tedy pomoci větším i menším podnikatelům k dosahování co největších zisků i tím, že například ušetří na mzdách. Zaměstnavatelé se tedy snaží o spolupráci se státními složkami, aby získávali pracovníky za zahraničí pro své podnikání. Při takových nových formách spolupráce může docházet

k právním nejasnostem, například nedostatečné přebírání odpovědnosti za základní lidská práva a důstojnou práci.

K největším institucím, které sdružují zaměstnavatele patří Hospodářská komora a Svaz průmyslu a dopravy. Zaměřím se v této části na Hospodářskou komoru, protože ta se předně věnuje Režimu Ukrajina, a zpracovává zhruba 80% všech žádostí o zaměstnanecké karty z Ukrajiny. Přestože vízová povinnost pro krátkodobé turistické pobyty není téma, které zaměstnavatelé řeší primárně, v širších souvislostech hrají výraznou roli v ukrajinské menšině v Česku, a to především ve vytváření legislativy pro různé pracovní programy z Ukrajiny.

Hospodářská komora je také jedinou institucí, která je zároveň i zákonným zástupcem podnikatelů České republiky, a přestože je založena ze zákona, není státní institucí (Komora 2019). Zastupitel zaměstnavatelů má mnoho krajských a okresních poboček a působí výrazně i v regionech, nejen v hlavním městě. Hospodářská komora je tedy přirozeným protipólem k odborovým svazům. Zatímco Komora by ideálně zprostředkovala co nejvíce zaměstnanců za libovolné mzdy, ČMKOS by si přála menší míru migrace, a to v důstojných a nediskriminačních podmínkách. Obě strany se shodnou na tom, že migrace by měla být legální, aby nedocházelo k tzv. prekarizaci práce. Takový stav by přinášel všestranné výhody pro české občany, cizince i stát.

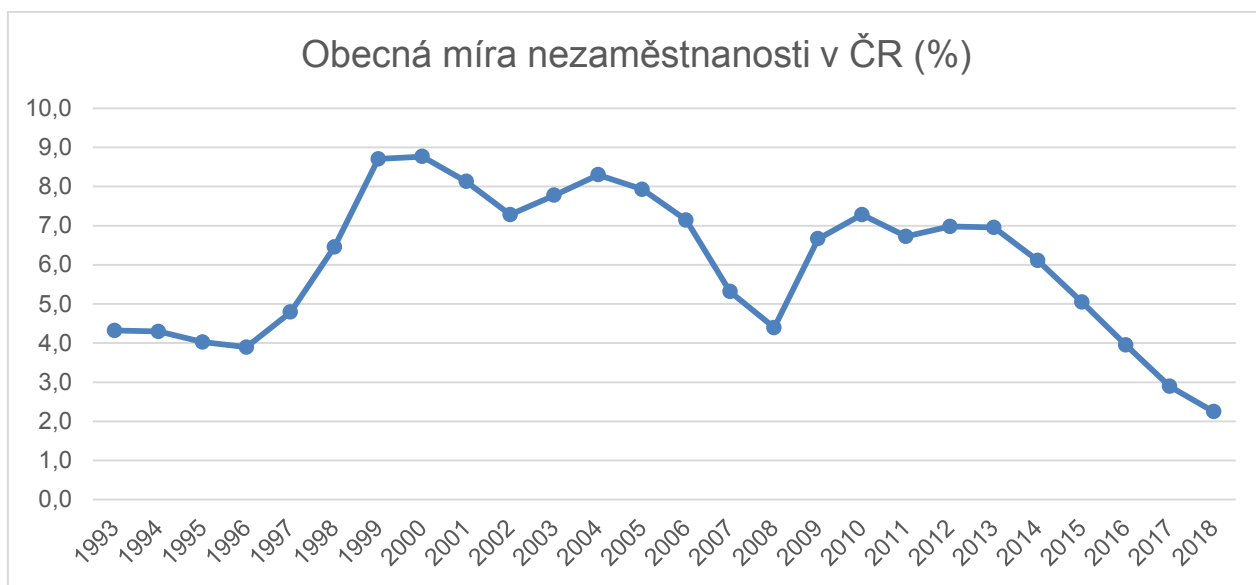
Tomáš Zelený, vedoucí oddělení služeb pro podnikatele v Hospodářské komoře, zastával názor, že pro zaměstnavatele je výhodnější zaměstnat českého občana a zaměstnavatelé tedy nemají důvod primárně usilovat o zaměstnance ze zahraničí. Tvrdí, že pokud spočítáte veškeré prostředky na přesídlení, bonusový tarif a marketing, které na to firmy musejí vynaložit, rozhodně se nevyplatí hledat někoho na Ukrajině (Zelený 2019). Tato úvaha, pokud Ukrajinu i Českou republiku považujeme za fungující trhy, je ideálním příkladem výše zmíněného tradičně neoklasického proudu, tedy že přesídlení pracovníku se uskuteční, pokud výtěžek v cílové zemi bude vyšší i po započítání nákladu na změnu lokace (Procházková-Ilinitchi 2010: 8).

Hospodářská komora tedy úzce spolupracuje s vládou a zprostředkovává zájmy zaměstnavatelů. Ve vládních projektech působí Hospodářská komora od samého vzniku.

Na začátku roku 2015 vláda začala vnímat, že je v České republice nedostatek pracovní síly a spustila projekt pro vysoce kvalifikované pracovníky z Ukrajiny (Zelený 2019). Přílišná převaha poptávky nad nabídkou v původním systému visa point vedla k vytváření korupčního systému a s objednanými schůzkami na konzulátu se začalo obchodovat. Podle Jana Drbohlava, (vedoucího oddělení na odboru azylové a migrační politiky, který strávil dva roky na konzulátu ve Lvově mezi lety 2015-2017), bylo téměř nemožné korupční chování prokázat. Jediné, co mohli na konzulátu ve Lvově sledovat, byly IP adresy, z kterých přicházela přihlášení na datum podání přihlášky. Rezervační systém totiž fungoval standardně, jen když se někdo odhlásil, během minuty už byl na daný termín přihlášen někdo jiný. Tito lidé, kteří tedy seděli u počítače a téměř nonstop hlídali (nebo na to snad měli software) byli ti, kteří si za to zřejmě nechali zaplatit nemalé částky (Drbohlav 2019).

Stát se k této situaci postavil tak, že systém visa point zrušil a zavedl vládní projekty. Nejdříve vzniknul Projekt Ukrajina pro 500 kvalifikovaných lidí, kde si stát chtěl zkusit, jak by nový systém mohl fungovat. Hlavní aktéři tohoto projektu jsou ministerstvo vnitra, které žádosti schvaluje nebo zamítá, ministerstvo zahraničních věcí, protože se žádosti podávají na zastupitelských úřadech v zahraničí, ministerstvo práce a sociálních věcí, které monitoruje současný stav na trhu práce. Hospodářská komora vydává doporučení, koho zařadit do skupiny zaměstnavatelů a ministerstvo průmyslu a obchodu návrhy schvaluje (Zelený 2019).

Protože zaměstnavatelé často argumentují neexistující pracovní silou na českém území, pro ilustraci situace na trhu práce níže nalezneme graf, z kterého lze pozorovat jasně klesající míru nezaměstnanosti od roku 2013, tedy po ustálení následků ekonomické krize.

6

Jeden z velkých úspěchů pro zaměstnavatele bylo nepochybně prosazení Režimu Ukrajina. Režim Ukrajina je program, který má za úkol zjednodušit a urychlit zaměstnávání Ukrajinců na území České republiky pomocí vládní vyhlášky.

Podle českého statistického úřadu byla hrubá měsíční mzda v roce 2017 pro občany Ukrajiny 23 660, zatímco pro české občany o více než 30% vyšší.

Hrubá měsíční mzda¹⁾ podle státního občanství v roce 2017⁷						
Pramen: Informační systém o průměrném výděлку - MPSV (ISPV - MZS)						
Státní občanství	Hrubá měsíční mzda		Diferenciace hrubé měsíční mzdy			
	Medián Kč/měs	Průměr Kč/měs	1. decil Kč/měs	1. kvartil Kč/měs	3. kvartil Kč/měs	9. decil Kč/měs
Česká republika	25 980	30 636	13 628	18 917	35 051	48 831
Slovensko	29 783	37 400	14 773	21 759	42 146	64 130
Ukrajina	21 192	23 660	11 893	15 180	28 089	36 048
Polsko	25 507	29 956	15 908	20 002	32 797	44 319
Bulharsko	23 525	26 508	12 675	16 065	30 339	38 394
Rumunsko	28 225	33 996	12 653	18 997	37 453	58 715

⁶ Vlastní zpracování z údajů Českého statistického úřadu. [online]. 14.5.2019 [cit. 2019-07-03]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afP=vystup-objekt&pvo=ZAM01-B&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-B&str=v467&u=v413_VUZEMI_97_19#w=:

⁷ ČSÚ 2018a: 143. „Cizinci v České republice“. Český statistický úřad. 2018. kód: 290027-18.

Ostatní	30 130	45 569	12 473	17 851	46 431	82 134
Celkem mzdová sféra ČR	26 037	30 930	13 593	18 917	35 227	49 346
¹⁾ mzda je poskytována zaměstnanci u zaměstnavatele, který nepatří mezi uvedené v tabulce 3-12. Hrubá měsíční mzda je v ISPV-MZS definována jako součet mzdy za práci, náhrad mzdy a odměny za pracovní pohotovost za sledované období						

Hospodářská komora má na Ukrajině asistenční centra a zároveň usiluje o lepší informovanost zaměstnavatelů, aby předcházeli nutnému dodatečnému doplňování žádostí, které celý proces ztlačují (Zelený 2019, Diro 2018).

4.2.4 Odbory

Jak bylo uvedeno v teoretickém vymezení funkce odborů, lze očekávat, že odbory jsou k migraci spíše odmítavé, a to především k migraci nekvalifikovaných pracovníků s minimálními mzdami. Hlavní skupinou, které české odbory zastupují, jsou totiž čeští pracovníci a nekvalifikovaní a špatně placení pracovníci z ciziny přinášejí negativní precedent, který by mohl přinášet zhoršení pracovních podmínek pro české zaměstnance. Pokud odbory mají volit „menší zlo“, podpoří, podle teorie, pro migranty legální, dobře placenou práci ideálně s integračními prvky, aby se cizinci mohli stát součástí odborových struktur.

Největším odborovým seskupením je Českomoravská konfederace odborových svazů. Odborový svaz především chrání mzdové, pracovní a životní podmínky a práva zaměstnanců. Odborové svazy jsou důležitou součástí takzvaného tripartitního jednání s vládou a zaměstnavateli v rámci Rady hospodářské a sociální dohody České republiky (ČMKOS 2019). Odborový svaz je důležitý aktér, který zastupuje jiný úhel pohledu než zaměstnavatelé a vláda. Předseda svazu zastává názor, že Česko by mělo být zemí, která není lowcostová, ale má aspiraci na to být high-tech zemí s prací s vysokou přidanou hodnotou s lidmi, kteří si na to vydělají. Oproti Německému zaměstnanci má totiž český třetinovou mzdu přitom produktivita práce je dvojnásobná (Středula 2019).

Když nahlédneme do nové strategie Průmysl 4.0 (MPO), s postoji odborů se výše uvedeném shoduje (Iniciativa Průmysl 4.0 2016). V čem se pravděpodobně strany rozcházejí, je její provedení. Odborová konfederace má ve svém programu k tématu migrace na roky 2014-2018 následující: „ČMKOS podpoří v zájmu ochrany před sociálním dumpingem regulaci migrace směřující k odstranění či omezení nelegálního zaměstnávání jak cizinců, tak českých občanů a posílení kontrolních mechanismů v této oblasti. Současně bude podporovat dodržování práv migrantů, důstojné a rovné zacházení s nimi.“ (ČMKOS 2019a). Předseda odborů „sociální dumping“ definuje jako situaci, kdy různí lidé se stejnou kvalifikací mají různé mzdy, protože pocházejí z různých zemí. Mohou to být Ukrajinci dělníci v České republice s minimální mzdou nebo čeští zaměstnanci v České republice v německé firmě, kteří mají nižší než minimální mzdu v Německu (Středula 2019).

Konfederace odborových svazů klade velký důraz na odpovědnost jak České republiky, tak dalších členských států Evropské unie. V tomto principu se shodnou i s neziskovými organizacemi, které tuto problematiku označují pojmem férové odměňování.

4.2.5 Neziskové organizace

Neziskové organizace mají důležitou úlohu v procesu integrace cizinců a poskytují asistenci s náležitostími s tím souvisejícími. Podporují také důstojné pracovní a životní podmínky, protože lidé přicházející obzvláště z chudších poměrů mohou být snadno zneužiti například jako levná pracovní síla nebo se mohou kvůli nedostatečné informovanosti dostat do nelegálního pobytového statusu. Středisko migrace působící v rámci Arcidiézní charity Praha, poskytuje bezplatné sociální poradenství, mimo jiné i přímo na pracovištích OAMP, kde cizinci žádají o povolení k pobytu a proces podávání žádosti pro ně může být matoucí a komplikovaný.

Na pražské úrovni působí také Integrační centrum Praha, které poskytuje poradenství, kurzy českého jazyka, doprovody, tlumočení a síťování (regionální platforma pro integraci cizinců). Integrační centrum Praha financuje Azylový, migrační a integrační fond EU,

Ministerstvo vnitra ČR a Magistrát hlavního města Prahy. Integrační centrum Praha služby poskytuje bezplatně (Integrační centrum Praha 2018).

Dalším subjektem je Sdružení pro integraci a migraci, které kromě právní poradny také organizuje projekty na podporu pracovních práv migrantů v České republice a pořádá různé akce, kde by se cizinci měli setkávat s českými občany a mělo by tedy docházet k oboustrannému sblížení osob a zvyšování míry respektu a tolerance mezi oběma kulturami. Sdružení prosazuje integraci cizinců jako zásadní součást migračního procesu, která by měla zajistit bezpečnost, ekonomické začlenění a celkově lepší životní úroveň cizinců i českým občanům.

Jak bylo řečeno, neziskové organizace ideově vychází z udržitelných cílů OSN. Organizace spojených národů jako jeden ze svých 17 cílů udržitelného rozvoje definovala i cíl s názvem „Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny“ (Cíle udržitelného rozvoje OSN 2019). S tím souvisí i skutečnost, že vyspělejší státy často zneužívají postavení migrantů z chudších zemí, kteří pracují v horších podmínkách a za nižší plat.

Nadnárodní zájem, reprezentován OSN, tedy upozorňuje především na důstojné podmínky práce a života pro všechny obyvatele států. Jak bylo uvedeno na začátku této kapitoly, OSN také vydalo pakt o migraci, který zahrnuje všechny cíle udržitelného rozvoje a snaží se o globální dosah.

5 Dopady vízové liberalizace Ukrajiny na Českou republiku

Dopady, kterým se budu hlavně věnovat jsou dvojího charakteru. Prvním je co nejpřesnější přiblížení situací, které lze sledovat jako přímé změny související s vízovou liberalizací. Za zjištění považují i situaci, kde vyhodnocuji, že se stav nijak nezměnil, přestože jistá míra změn byla očekávaná. Druhým dopadem je sledování souvislosti mezi zrušením vízové povinnosti a vytvářením dalších trendů ve formování migrační politiky ve vztahu k Ukrajině.

5.1 Odbor azylové a migrační politiky

Odbor azylové a migrační politiky vízovou liberalizaci vnímá z pohledu dlouhodobých pobytů a případný vliv na nové praktiky a počty žádostí o zaměstnanecké karty, žádosti o mezinárodní ochranu, studentská víza, dlouhodobá víza, přechodné pobyty, trvalé pobyty a další.

Dvěma z těchto podoborů věnuji podkapitoly, a to studentským vízům a mezinárodní ochraně. Studentským vízům proto, že jedním z důvodů za vedení vízové liberalizace byla argument usnadnit mladým lidem přístup do EU. Důsledkem této skutečnosti může být i například zvýšený zájem o studium v ČR. Ve výměně mládeže hraje výraznou roli i program EU Erasmus+, který přináší výměnu i mezi Ukrajinou a státy Evropské Unie, čímž dochází k dalšímu sblížení jednotlivců na osobní úrovni.

Žádosti o mezinárodní ochranu jsou jedním z ukazatelů hodnocení zavádění vízové liberalizace.

Jan Drbohlav nicméně podotýká, že vláda je tu od toho, aby nastavovala programové priority migrace a určovala, jestli chtějí, aby se na území ČR Ukrajinci usazovali. Ministerstvo vnitra se naproti tomu především zabývá bezpečnostní rovinou.

5.1.1 Studenti

Důležitým faktorem ve vytváření vzájemných dlouhodobých vztahů je pohyb mladých lidí. Podle studie Asociace pro mezinárodní otázky o migraci ukrajinských studentů do České republiky z října roku 2018, Ukrajinští studenti zapouštějí kořeny. „sklony k setrvání v zemi studia se ale zdají být silné: 36 % současných studentů ještě nebylo o své budoucnosti rozhodnuto, 37 % plánuje zůstat v České republice a 19 % má v plánu přestěhovat se jinam (většinou do jiné země v rámci EU). Zdá se, že délka pobytu v České republice silně koreluje s preferencí setrvat v zemi: po strávených 5 a více letech studia v Česku zde plánuje zůstat téměř polovina studentů. Pouze méně než jedna desetina (8 %) dotázaných

studentů má v plánu vrátit se zpět na Ukrajinu. Po 5 letech studia je tato preference ještě vzácnější.“ (Leontiyeva, Kopecká 2018: 6).

Žádosti občanů Ukrajiny o dlouhodobá pobytová oprávnění ze ZÚ ČR (DV - dlouhodobé vízum; DP - povolení k dlouhodobému pobytu)⁸

rok:	2017	2018	2019 (do 31. 5.)
DV účel studium	672	941	325
DV účel ostatní vzdělávání	407	487	238
DP účel studium	294	166	42
CELKEM	1 373	1 594	605

Alice Tomášková a Lucie Černá z analytického oddělení MV ke studentským vízům uvedly, že přes mírné zvýšení počtu žadatelů občané Ukrajiny neprojevují v poslední době výrazně zvýšený zájem o dlouhodobá pobytová oprávnění ze zastupitelských úřadů za účely vzdělávacích aktivit v ČR. Situace obecně kopíruje zájem ostatních cizinců o nové studijní pobyty v ČR (Tomášková, Černá 2019).

5.1.2 Mezinárodní ochrana (azyl)

Výše bylo řečeno, že nefunkční zavedení vízové liberalizace se může projevit na počtu žádostí o azyl. Podle pracovníků OAMP bývá pro občany Ukrajiny žádost o azylovou ochranu posledním pokusem, jak legálně získat na území státu alespoň na přechodnou dobu (Černá, Tomášková 2019). Pokud počet žadatelů o azyl vzroste zásadním způsobem, signalizuje tato skutečnost nepřipravenost migračního systému na vízovou liberalizaci s danou zemí. Tento předpoklad se v případě žádostí o mezinárodní ochranu neprojevuje, maximálního počtu žádostí o azyl dosáhly v roce 2015 a tendence počtu žádostí v letech 2017 a 2018 byly naopak klesající.

Počty žadatelů o mezinárodní ochranu⁹

⁸ Cizinecký Informační systém, Analytické oddělení OAMP, Ministerstvo Vnitra 9.7.2019.

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet žadatelů	1 656	1 258	833	756	753	707	1 156	1 525	1 478	1 450	1 701	1922
Z toho Ukrajina						146	515	694	507	434	418	311

Z počtu žádostí je patrné, že odrážejí spíše bezpečností a politickou situaci na Ukrajině (navýšení v letech 2014 a 2015) a že doposud zrušení vízové povinnosti pro turistické pobyty nezpůsobilo výrazný nárůst žádostí.

Z přehledu 10 státních příslušností žadatelů v roce 2018 je patrné, že občané Ukrajiny podali nejvíce žádostí. Pokud ale vezmeme v úvahu počty cizinců na území, poměrně u počtu žádostí o azyl nejedná u Ukrajinců o vysoký počet.

TOP 10 státních příslušností žadatelů o mezinárodní ochranu v roce 2018

TOP 10 citizenships of applicants for international protection in 2018

státní příslušnost <i>citizenship</i>	ŽÁDOSTÍ CELKEM <i>APPLICATIONS TOTAL</i>	z toho <i>of which</i>			
		opakované žádosti <i>repeated applications</i>	žen <i>females</i>	nezletilých <i>minors</i>	nezletilých bez doprovodu <i>unaccompanied minors</i>
Ukrajina <i>Ukraine</i>	415	136	125	70	-
Gruzie <i>Georgia</i>	169	31	23	19	-
Kuba <i>Cuba</i>	154	10	58	10	-
Arménie <i>Armenia</i>	117	16	58	33	-
Vietnam <i>Viet Nam</i>	100	23	13	1	-
Uzbekistán <i>Uzbekistan</i>	98	8	7	3	-
Ruská federace <i>Russian Federation</i>	90	20	41	18	-
Irák <i>Iraq</i>	65	7	25	14	-
Ázerbájdžán <i>Azerbaijan</i>	45	11	14	11	-
Turecko <i>Turkey</i>	39	4	7	4	-
ostatní <i>other</i>	410	76	121	86	-
CELKEM TOTAL	1702	342	492	269	-

Josef Středula z ČMKOS má na tuto problematiku názor, že Ukrajincům nebývá udělován azyl, protože se na ně pohlíží méněcenným způsobem (Středula 2019). Jiný názor má Jan Drbohlav z oddělení pobytů odboru migrační a azylové politiky a to, že se azyl neuděluje, protože k tomu není důvod. Většina území Ukrajiny je mírové území a cizinci žádosti podávají, aby jim proces poskytl možnost setrvat několik let ve členské zemi EU. Po určité

⁹ Analytické oddělení OAMP, Ministerstvo Vnitřní 9.7.2019.

době mohou cizinci i pracovat, takže mohou na omezenou dobu žít v České republice život jako všichni ostatní (Drbohlav 2019).

5.2 Cizinecká policie

Útvar cizinecké policie spadá pod policii České republiky. Cizinecká policie je v kontaktu s nelegálními cizinci pobývajících na území a vydává případné příkazy k vyhoštění. Jedna z předpokládaných změn vízové liberalizace byla navýšení počtu nelegální práce a pobytu na území celkově.

Skutečnost zneužívání levné pracovní síly z Ukrajiny potvrdil i komisař Janáček z Odboru cizinecké policie Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy. Komisař to považuje za těžko řešitelný problém. I když se policii agentury podaří dopadnout, mění si jméno a sídlo firmy a v činnosti dále pokračují. Komisař Janáček také vysvětloval, že zásahy (především na stavbách) provádějí poté, co dostanou hlášení s podezřením, že na stavbě pracují nelegální migranti, často právě z Ukrajiny. Zásah je nutné dobře načasovat, aby zde došlo k momentu překvapení a na stavbě bylo právě co nejvíce dělníků a ideálně zde měli i dražší pracovní nástroje, aby měli motivaci z místa okamžitě neutéct. Pokud by dělníci o zásahu věděli i jen pár minut dopředu, mohli by místo práce jednoduše opustit a nedalo by se jim nic dokázat a agenturu nelze napadnout.

Nelegální pobyt v ČR v letech 2011*-2018¹¹

rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem osob	3 280	3 476	3 974	4 641	8 323	5 039	4 488	4 653
z toho								
UKRAJINA	1 123	1 064	888	1 020	1 224	1 552	1 510	1 470

zdroj: databáze NVPO, kdy se vychází z hlášení vložených do IS Událost

zpracoval: SAR ŘSCP

*reorganizace cizinecké policie, zánik Oblastních ředitelství cizinecké policie a vznik odborů cizinecké policie u jednotlivých krajských ředitelství PČR

¹¹ **Nelegální pobyt** - v této kategorii jsou vykazováni cizinci zjištěni na území České republiky, kteří nelegálně pobývali na území ČR, včetně tranzitního prostoru na letištích. Jedná se o případy např., kdy občané vstoupí do ČR legálně a překročí platnost nebo dobu víza, překročí pobyt v rámci bezvízové dohody, po vydání rozhodnutí o správním vyhoštění nebo povinnosti opustit území nevycestují nebo již vstoupí na území ČR nelegálně atd.

Npor. Peciválová i komisař Janáček se shodli na tom, že přestože to ne vždy na statistikách může být patrné, trend je, že Ukrajinců na území přibývá. Jeden z důvodů, proč se to na statistikách nemusí odrážet je skutečnost, že stát, resp. MV neposiluje kapacity cizinecké policie a jednotek, které dělají výše zmíněné zásahy proti nelegální práci. Statistiky se tak nemění dostatečně výrazně, aby odrážely reálný stav (Peciválová, Janáček 2019).

Zástupci cizinecké policie v lednu 2020 na tiskové konferenci oznámili, že počet nelegálních cizinců na území se zvýšil. Nejvíce bylo Ukrajinců s počtem 1504, tedy o 34 osob nebo 2,4% více s porovnáním roku 2018. Celkově všech nelegálně pobývajících na území ČR přibýlo 13,7% oproti roku 2018 (iRozhlas 2020).

5.3 Konzuláty na Ukrajině

Konzuláty v Kyjevě a ve Lvově přijímají žádosti o Schengenská víza. Schengenská víza mohou být udělena k různým účelům a jedním z nich byla i turistika. Tato víza se v posledních měsících vydávala jen v řádů desítek za poslední měsíce (Černá, Tomášková 2019).

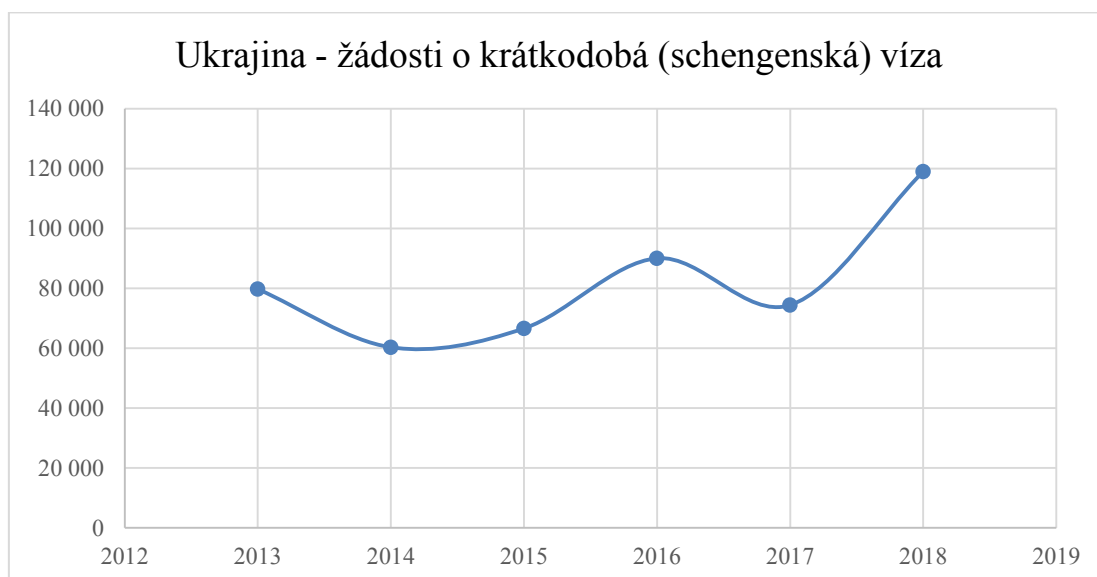
Počet schengenských víz ale výrazně stoupá, a to kvůli poptávce krátkodobých pracovních víz. Lze předpokládat, že administrativní zátěž by byla ještě vyšší, pokud by bylo třeba žádat i o turistická víza. Jak jsme uvedli výše, stejně jako zájem o krátkodobá víza o zaměstnání se výrazně zvyšuje i míra turismu z Ukrajiny do České republiky.

Ukrajina - žádosti o krátkodobá (schengenská) víza¹²

	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	celkem
2013	3 013	4 234	6 736	10 166	6 376	7 207	7 385	7 096	7 086	7 685	6 808	5 928	79 720
2014	3 494	3 982	5 112	6 025	4 857	5 690	5 600	4 607	4 894	5 377	4 511	6 155	60 304
2015	2 501	3 660	4 810	6 201	5 711	6 724	5 946	6 258	6 006	6 057	6 103	6 616	66 593
2016	3 558	5 185	7 192	9 285	8 155	9 392	7 791	8 493	8 340	7 702	7 436	7 489	90 018
2017	4 377	5 992	11 188	9 715	8 492	5 957	4 667	5 425	4 631	5 239	4 377	4 336	74 396
2018	5 583	7 089	8 764	9 919	10 578	10 859	10 364	12 568	12 009	13 038	9 186	9 044	119 001
2019	13 300	13 862	16 350	14 909	16 413	13 089							87 923

Analytické oddělení OAMP odůvodnilo výrazný nárůst počtu pracovních víz zvýšenou poptávkou po krátkodobé pracovní síle v ČR, protože s výjimkou několika desítek žádostí o turistické vízum se jednalo o víza za účelem zaměstnání nebo sezónního zaměstnání (Černá, Tomášková 2019).

Lze tedy pozorovat výrazný nárůst počtu víz (viz. Graf níže). Také v porovnání stejného období roku 2018 a 2019 bylo zaznamenáno o 40% více žádostí o Schengenská pracovní víza.

¹² Statistika zahrnuje jednotná víza a víza s omezenou územní platností, nikoliv letištní průjezdní víza; pro počet podaných žádostí o vízum v daném měsíci je rozhodným datem den vložení žádosti do systému EVC2 a přidělení č. žádosti. Zdroj: MZV.

Očekávaný trend zrušení vízové povinnosti je pokles žádostí a vydávání krátkodobých víz, statistické údaje ale ukazují přesný opak. Konzul Pešek ve Lvově potvrdil, že reálný stav odráží trend statistik. Uvedl, že naopak mají na konzulátu vyšší počet žádostí o krátkodobá víza teď než před zavedením bezvízového styku. Důvodem je, že Ukrajinci žádají o krátkodobé vízum za účelem zaměstnání, nikoli za účelem turismu. Pešek také uznává, že část agendy konzulátu odpadla, ale na druhou stranu počty žadatelů se zásadně zvyšují. Jako hlavní příčinu vnímá socio-ekonomickou situaci na Ukrajině, která je zásadním push faktorem. Více než do České republiky Ukrajinci utíkají do Polska, kde je získat pracovní povolení jednodušší, ale v druhém sledu cestují i do České republiky (Pešek 2019).

Zásadní vliv Pešek spatřuje také v navýšení počtu zaměstnaneckých karet a snahu zkracovat si čekací dobu právě Schengenskými vízy. Vyřízení zaměstnaneckých karet trvá dlouhou dobu a Ukrajinci si proto žádají paralelně i o krátkodobá pracovní víza, aby mohli v zahraničí začít pracovat dříve a čekací lhůtu si tak „zkrátit“ (Pešek 2019, Zelený 2019).

Podle zkušenosti konzula Peška těch několik desítek lidí měsíčně stále žádá o turistická víza kvůli lepšímu zacházení na hranicích (například Češi nebo Poláci jsou údajně po zavedení vízové liberalizace přísnější). Dalším důvodem může být skutečnost, že jsou Ukrajinští občané nedůvěřiví k novému nastavení a očekávají další změny nebo například odvolání vízové liberalizace.

Hlavní změnou od zavedení vízové liberalizace je, že „všeho je víc“ – padělaných dokladů, administrativní zátěže atd. Důvodem podle konzula ve Lvově je především společenská situace na Ukrajině, nikoli liberalizace vízové politiky. Řešením této situace by podle konzulátu bylo migraci řešit především vládními projekty zaměřenými na specifickou skupinu pracovníků. Tímto způsobem se totiž ukrajínští pracovníci dostávají do důvěryhodných firem, které odvádějí daně státu a proces získávání povolení k práci funguje efektivněji a trvá kratší dobu (Pešek 2019).

5.4 Zaměstnavatelé

Zástupce Hospodářské komory (HK), Tomáš Zelený, shledává hlavní změnu spojenou s vízovou liberalizací v úbytku administrativní zátěže, která pravděpodobně může pomoci pracovníkům, aby měli více prostoru na zpracovávání zaměstnaneckých karet. Vyjádřil názor, že záměrem státu je snížit zaměstnanecká Schengenská víza, aby lidé byli v České republice na delší dobu a v přímém zaměstnávání. Změny spojené s vízovou liberalizací Hospodářskou komoru ovlivňují minimálně. Více než zrušení bezvízové povinnosti HK ovlivňují kvóty režimu Ukrajina, který i sama komora iniciovala a zpracovává asi 80% všech žádostí. Zbylých 20% žádostí má na starost Svaz průmyslu a dopravy, Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů, asociace malých a středních obchodů a Czechinvest (Zelený 2019).

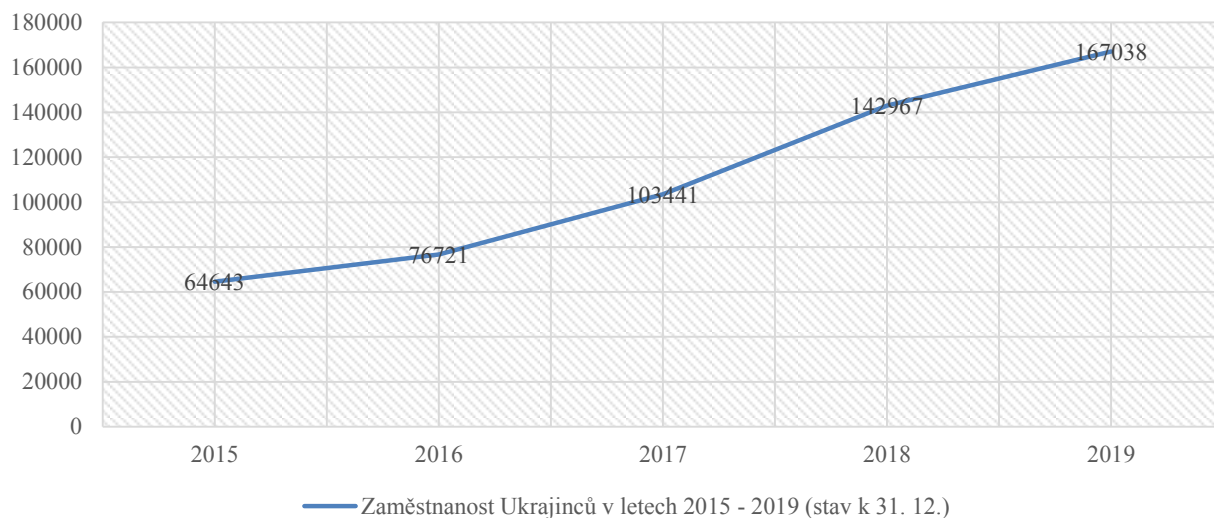
V tomto projektu má Hospodářská komora pravomoc zaměstnavatele vybírat samostatně. MPO podstoupilo tuto pravomoc komoře nejspíš proto, že nemělo personální kapacity a po předchozí spolupráci HK se jevila jako dobrý partner. Svou roli také mohla sehrát skutečnost, že HK má k firmám „blíže“, takže komunikace je přímější a HK kontroluje vládou dané podmínky k zařazení (Zelený 2019). Hospodářská komora vyvíjí dlouhodobý tlak na vládu, aby legalizovala větší počet pracovních míst z Ukrajiny, protože to je zájem zaměstnavatelů, kterým, podle jejich slov, chybí pracovní síla. Otázkou ovšem zůstává, jak je situace urgentní a proč zaměstnavatelé nabízí obyvatelům z Ukrajiny mzdu, která je minimální nebo se jí výrazně přibližuje. Zelený v tomto kontextu odkazoval na zákonnou minimální mzdu a upozorňoval na skutečnost, že hospodářská komora prověřuje, jestli se jedná o řádné zaměstnavatele a přímé zaměstnávání cizinců a dále rozváděl, že právě hlášenky na stránkách MPSV, které musejí být vyvěšené 30 dní dokazují, že práce je primárně nabízena Čechům. Jedním ze zprostředkovávajících společností zaměstnanců přes Režim Ukrajina je IRS Czech. IRS Czech jako součást balíčku pro zaměstnavatele uvádí: „Podáme hlášenku volného pracovního místa na Úřad práce“. (IRS Czech 2018). IRS Czech zřejmě považuje podání hlášenky volného místa jako formalitu a nikoli jako plnohodnotnou nabídku práce českým občanům. Praxe je taková, že vznikají podhodnocené nabídky, na které se pravděpodobně čeští občané ani nepřihlásí (Drbohlav 2019, Středula 2019).

Zaměstnavatelům může přinést další náklady zaměstnat cizince v momentě, kdy zaměstnaní cizinci získávají bonusy, které si poté nárokují i čeští zaměstnanci. Na tomto případě je jasně viditelné, jak zaměstnavatelé a odbory mají protichůdné zájmy. Zatímco odbory se obávají snižování mezd místním, protože cizinci budou mít nižší mzdy, zaměstnavatelé se obávají že bude třeba mzdy zvyšovat, protože cizinci budou mít vyšší plat. Je pravděpodobné, že ve v těchto debatách obě zájmové skupiny mluví o jiném typu zaměstnanců: zaměstnavatelé mluví o kvalifikované pracovní sídle a odbory o nekvalifikované.

Zelený hovořil i o dalších obtížích, s kterými se zaměstnavatelé setkávají: „Po pracovní síle je opravdu velká poptávka. S čím se setkáváme je i skutečnost, že zaměstnavatelé si přebírají zaměstnance mezi sebou. Stává se, že v řadě před vízovým centrem se shlukují agenti, kteří se ptají především odcházejících, kteří si už podali žádost o zaměstnaneckou kartu, kam jdou pracovat a za jakou mzdu a nabízejí jim výhodnější nabídky spolu s argumenty že např. do Polska lze odjet dříve než do České republiky.“ Cizinci potom po příjezdu do cílové země stačí podat žádost o změnu zaměstnavatele (Zelený 2019).

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, počet zaměstnaneckých karet pro občany Ukrajiny se v roce 2019 rozšířil z původních 20 000 na 40 000. Pokud tedy porovnáme počet občanů Ukrajiny s povolením k zaměstnání mezi roky 2017 a 2019 vidíme 60% nárůst (viz. Zaměstnanost Ukrajinců v ČR v letech 2015-2019).

Zaměstnanost Ukrajinců v ČR v letech 2015 - 2019 (stav k 31. 12. 2019)

13

S pandemií viru Covid-19, která započala v zimě tohoto roku, lze očekávat, že se zásadně změni ekonomické poměry. Již v březnu roku 2020 bylo možné v médiích sledovat zprávy o tom, že se Ukrajinci vrací zpět na Ukrajinu (Friedmannová 2020). Pokud bude následovat ekonomická krize srovnatelná s trendem v roce 2008, lze očekávat, že na několik let na území ČR Ukrajinců výrazně ubyde, a to alespoň, než se ekonomika stabilizuje. Data a přesnější statistiky nicméně budou k dispozici až v druhém čtvrtletí roku 2021.

5.4.1 Případ požáru ve Vejprtech

V lednu roku 2020 došlo k tragickému požáru v domově pro postižené ve Vejprtech (město blízko hranic s Německem), která podnítila další diskusi o nedostatku sociálních pracovníků na počet ošetřovaných. Při této nešťastné události zahynulo 8 lidí (Gavriněv 2020).

¹³ Zaměstnanost cizinců podle státního občanství v letech 2004 - 2019 (stav k 31. 12.) Pramen: MPSV, MPO, ČSÚ. MPSV: údaje za roky 2015 - 2017 představují kvalifikovaný odhad počtu evidencí cizinců na úřadech práce. Vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_zamestnanost#cr.

Jitka Gavdunová, starostka Vejprtu, popisovala trend, že čeští pracovníci odcházejí do Německa a vzniká potřeba je substituovat například právě pracovníky z Ukrajiny. Sociální práce není špatně ohodnocena, je ale velmi náročná a ve Vejprtech proto chybí pracovníce a pracovníci na tyto pozice. Proto se město zapojilo do režimu Ukrajina a našlo kvalifikované lékaře a další zdravotnický personál na Ukrajině, kteří by mohli přicestovat do Česka. V procesu nicméně naráželi na technické a procesní komplikace vyplývající z nepochopení dvou ministerstev v České republice (Gavriněv 2020).

Tato nešťastná událost poukazuje právě i na byrokratické obtíže při přijímání potřebné pracovní síly ze zahraničí (Šeliga 2020) i když si samozřejmě jen lze domýšlet, jestli by situaci bylo možné zabránit, kdyby v zařízení bylo více než 3 pracovníci na 35 pacientů.

5.5 Odbory

Postoj odborů, ústy předsedy ČMKOS, je především kritika neodpovědnosti členských států EU a České republiky. Vyzdvihují faktické změny oproti formálním, za kterou považují i zrušení vízové povinnosti. Středula také vyzdvihoval skutečnost, že na Ukrajině je velmi špatná situace a lidé v České republice zneužívají nevýhodného, často až bezvýhodného postavení občanů Ukrajiny a zaměstnávají Ukrajince nelegálně, za nedůstojných podmínek. Tento systém funguje většinou přes agentury, které levnou pracovní sílu zprostředkovávají podnikatelům. Kroky, které by měla Evropská unie podnikat, je zvyšování mezd na Ukrajině, aby občané neměli motivaci zemi opouštět. Pokud by se i potom Ukrajinci rozhodli ze země odejít, tak by měli v zahraničí pracovat legálně, za důstojných podmínek a být férově odměňováni (Středula 2019).

V souladu s principy rozvoje Ukrajiny Středula rozhodně neprosazuje principy pracovních programů ministerstev, které podporují příliv kvalifikované práce, jakým byl například Projekt Ukrajina, který zemi zásadně ubližuje. Upozorňuje na absurdnost situace, kdy Česká republika vytvořila systém na rychlé přijímání doktorů a sester z Ukrajiny v době, kdy Ukrajina je de facto ve válečném stavu. Zrušení vízové povinnosti odbory vnímají jen jako politické gesto, aby někteří Ukrajínští a Evropští politici vypadali lépe v očích veřejnosti (Středula 2019).

Změnou, která se děje spolu se zrušením vízové povinnosti je celkové zhoršování situace, kombinace zvyšujících se porušení zákonů s nízkou životní úrovní a nedůstojných podmínkách ztěžuje úsilí odborů, aby nikdo nebyl na trhu práce zneužíván. V tomto záměru je zrušení vízové povinnosti pro krátkodobé pobyty ne příliš důležité gesto, které situaci špatného zacházení s Ukrajinci na území ČR jen komplikuje. Středula nepovažuje problém nedostatku pracovní síly tak palčivý, abychom mohli obhájit odvádění pracovní síly na úkor jiného státu. Ve znevýhodněné pozici Ukrajinců pracujících nelegálně v České republice, se cizinci setkávají i s výhrůzkami a snižováním mezd. Podle odborů politika vychází vstříc zhoršování situace a nesnaží se situaci zlepšovat v místě problému (Středula 2019).

Středula hodnotí pozitivně návštěvu ministra Petříčka na Ukrajině, nebo o zavedení Česko-ukrajinského diskusního fóra. Odbory dále navrhovaly, aby stát vytvořil státní agenturu, která by měla pod dohledem zájemce o práci, aby nedošlo ke zneužívání lidí a také prosazují, aby v těchto dohodách neexistovala jazyková bariéra, aby více dokumentů a lidí hovořilo ukrajinsky, aby nedocházelo ke zneužití pracovních víz například z Polska na území jiných členských států.

Důvodem, proč Ukrajinci do ČR přicházejí je jednoznačně tlak zaměstnavatelů na státní složky. Podle Středuly není důvodem změny zákonů tlak veřejného mínění, veřejnost by pravděpodobně byla pro zvyšování mezd, což právě migrace levné pracovní síly z Ukrajiny podrývá. Jasný záměr že zaměstnavatelé tlačí právě levnou pracovní sílu lze demonstrovat na skutečnosti, že zaměstnavatelé nemají zájem o pracovníky z Německa nebo Rakouska, kteří mají nižší nezaměstnanost (Středula 2019).

5.6 Neziskové organizace

Neziskové organizace jsou aktérem, jehož cílem není získat zaměstnance, ale především spokojené a mírumilovné soužití lidí různých národností ze všech sociálních vrstev a důstojné životní podmínky pro všechny. V některých principech se tedy shodnou například s odbory, například v důrazu na férové odměňování, důstojné pracovní a životní podmínky.

Existují ale i oblasti, kde neziskové organizace s odbory neshodnou. Například odbory nejsou aktivní v integraci cizinců do svých řad, což je pro Sdružení pro Integraci a migraci

klíčové a mohlo by to vyřešit mnoho problémů. Dalo by se předcházet prekarizaci práce, pokud by se Ukrajinci více integrovali do systému a hovořili spolu o pracovních podmínkách. Pokud by se podařilo vymýtit předpoklad: „Zaměstnám Ukrajince, protože si nebude vyskakovat“, mohlo by to zásadně pomoci pracovnímu trhu. (Chmeliar 2019).

Peter Chmeliar ze Sdružení pro integraci a migraci vyjadřuje nepochopení se skutečností, kdy Ministerstvo Vnitra chce přivádět do České republiky dělníky a zároveň by chtělo prosadit průměrnou mzdu. „Pokud někdo pracuje jako dělník, je nereálné, aby měl průměrnou mzdu, to přece nedává smysl. Mzda by měla odpovídat tomu, co si vydělají Češi v příslušných odborech a je důležité, aby nedocházelo k vyčleňování domácí pracovní síly kvůli té levnější, zahraniční. Taková situace totiž způsobuje napětí ve společnosti, potom může být ten pocit křivdy, že českým občanům Ukrajinci kradou práci, statisticky podložený“ (Chmeliar 2019).

Zkušenost sdružení o zavedení bezvízového styku je taková, že si Ukrajinci myslí, že lze podat žádost o dlouhodobý pobyt z území České republiky. V takovém případě jsou cizinci informováni, že první žádost o dlouhodobý pobyt je nutné podat z území státu ze kterého pochází. Jediné výjimky v podání žádostí z území České republiky jsou, pokud se nezletilá osoba slučuje na osobu, která má v ČR trvalý pobyt nebo pokud se jedná o sloučení například na druha/družku. Druhý případ je i ten, o kterém hovořil OAMP v souvislosti s nepravdivým nahlašování osob s občanstvím státu EU jako druha nebo družku osoby z Ukrajiny. Po důkladnějším zkoumání se často prokázalo, že se údajný pár téměř vůbec nezná (například nezná celé jméno toho druhého, datum narození nebo počet sourozenců).

Zkušenost neziskové organizace s žádostmi Ukrajinců o azyl odráží výše zmíněné statistiky. Podle výpovědi Chmeliare se o způsobech, jak podat žádost o azyl chodili Ukrajinci radit nejvíce v období eskalace válečného konfliktu na Ukrajině a po zavedení vízové liberalizace nevidují vyšší zájem (Chmeliar 2019).

Světlana Porsche i Peter Chmeliar se ale obecně shodují, že vízová liberalizace měla minimální vliv na problémy, které v souvislosti s migrací a integrací řeší (Chmeliar 2019, Porsche 2019).

5.7 Turismus

Z dat Českého statistického úřadu vyplývá, že od ledna do září 2018 (tedy asi půl roku po zavedení bezvízové povinnosti pro turistické pobyty), že počet obyvatel Ukrajiny cestujících do České republiky stoupl o 48 000 osob, což představuje o 45,8% více v meziročním srovnání (ČSÚ 2018b). Jedná se o očekávaný nárůst v počtu příjezdějících Ukrajinců, který se potvrdil. Pro mnoho osob tedy vízová liberalizace byla odstraněním překážek k tomu do České republiky odcestovat. Turistická Schengenská víza, který byla do té doby potřeba vyřídit, s sebou nesla administrativní, logistickou a finanční zátěž.

Rizikem, které se s touto skutečností pojí je, že občané Ukrajiny mohou na území nelegálně pracovat (neodvádět daně a nepodílet se na sociálním a zdravotním pojištění) nebo nelegálně na území České republiky setrávat delší dobu.

Mezi lety 2018 a 2019 přibylo podle českého statistického úřadu dalších 35% turistů z Ukrajiny a celkový počet za rok 2019 dosáhl 271 933 osob (ČSÚ 2020). Lze tedy sledovat silný trend rekreačně příjezdějících občanů z Ukrajiny. Stejně jako u zaměstnávání se ale zásadně mění diskurz přeshraničního pohybu spolu s pandemií korona viru a lze tak očekávat že následující roky dojde k zásadnímu poklesu příchozích, a to ať už kvůli nepropustnosti hranic nebo špatné ekonomické situace velké části společnosti.

5.8 Zhodnocení dopadů vízové liberalizace v porovnání se studií Evropské migrační sítě

Základní výstupy studie, která se velmi blíží skutečnostem, které zkoumám v této práci byly uvedeny v předchozí kapitole v hlavních bodech. Body 1-5 stručně a výstižně vyhodnotím v této podkapitole, v případě bodu 6,7 se jedná spíše o obecné konstatování které platí i pro migraci z Ukrajiny do České republiky. Jak jsem již uvedla, zmiňovaná studie zkoumala dopad na všechny státy Schengenského prostoru v kombinaci všech osmi zemí, u kterých současně platí bezvízová povinnost, a to do konce roku 2017. Já jsem se zaměřila výhradně na migraci Ukrajinců do České republiky se a na období od zavedení vízové liberalizace do konce roku 2018.

1. Hlavní přímý dopad zahrnoval okamžitý nárůst v krátkodobých cestách z třetích zemí a okamžitý úbytek práce pro konzulát. Nový bezvízový režim také vedl k nárůstu hraničních kontrol členských států EU a Norska, s úmyslem zabránit zneužívání vízové liberalizace (Evropská migrační síť 2019).

Navýšení krátkodobých cest lze potvrdit, jak čistě turistické, tak výjezdy za krátkým legálním i nelegálním přivýdělkem. Méně práce pro konzulát související výlučně s cestovními vízy lze potvrdit taktéž, nicméně celkově konzulát vydává výrazně více Schengenských víz než v předchozích letech. Tato skutečnost souvisí s vyšší pracovní poptávkou a žádostmi o povolení ke krátkodobému zaměstnání.

Přesná data o počtu hraničních kontrolách se mi nepodařilo získat, lze nicméně předpokládat, že kontrol bude méně na vnitřních hranicích EU než na vnějších.

2. Jeden z hlavních nepřímých dopadů souvisí se zprostředkováním přístupu na pracovní trh v konkrétních členských státech. Vzhledem k liberalizaci víz je jednodušší pro občany třetích států cestovat do třetích zemí a prozkoumat možnosti zaměstnání. Lze zaznamenat zvyšující se počet žádostí o potvrzení k pobytu pro občany těchto osmi států. (Evropská migrační síť 2019).

Jak bylo uvedeno v grafu 1, pobyt Ukrajinců na území se zvyšuje, za rok 2018 pobyt Ukrajinců na území stoupl o 14 241 osob (12,2%). Tato skutečnost má pravděpodobně více proměnných, například i pull faktor České republiky, velmi nízkou nezaměstnanost a poptávku po práci, kterou čeští občané nechtějí vykonávat a vládní programy, které umožňují získat Ukrajincům pracovní víza.

3. S liberalizací souvisí také nárůst žádostí o azyl, které jsou většinou zamítnuty. Členské státy reagovaly na vyšší počet žádostí o azyl například tím, že země s vízovou liberalizací prohlásily za stabilní (a tím pádem mohli využít zrychleného procesu žádosti o azyl) (Evropská migrační síť 2019).

Tento výstup se v případě migrace z Ukrajiny do České republiky nepotvrdil. Počet žádostí o azyl se v případě Ukrajiny snížil. Také pracovníci ze Sdružení pro Integraci a Migraci potvrdili, že se nesetkali s případem, kdy by cizinci z Ukrajiny chtěly žádat o mezinárodní ochranu potom, co by do České republiky přicestovali na bezvízovou povinnost.

4. Objevil se nárůst občanů z osmi zemí s vízovou liberalizací, kteří zůstávají v zemi EU déle, než je povoleno a 12 států EU toto vyhodnotilo jako problém (Evropská migrační síť 2019).

Nárůst se v České republice nepotvrdil ve statistikách nelegálních pobytů, ale v podle zkušenosti pracovníků cizinecké policie jsou změny citelné. Těžko ale určit, jestli se jedná výhradně o vliv vízové liberalizace. Velmi pravděpodobně jev souvisí s celkovým trendem přibývání Ukrajinců v ČR.

5. Většina zemí nereportovala zásadní nárůst problémů souvisejících s ilegální prací (Evropská migrační síť 2019).

V tomto ohledu statistiky zaznamenaly změny v počtech zadržených nelegálně pracujících. Zanedbatelné meziroční rozdíly.

Závěr

Liberalizaci turistických víz z Ukrajiny nelze chápat jako nástroj migrační politiky, ale jako diplomatický a politický nástroj. Lze sledovat změny v českém prostředí po změně vízové povinnosti, hlubší příčinou zůstává ale politicko-sociologická situace v obou zemích a celkové nastavení migrační politiky České republiky i dalších států EU. Vízová liberalizace Ukrajiny je důležitým diplomatickým a politickým krokem, který podtrhuje a podporuje dobré vztahy EU a Ukrajiny. EU touto změnou Ukrajině otvírá cestu, zve občany k návštěvě a mění nastavení percepce vztahů obou celků. Mladé lidi také EU podporuje ve výměnných studijních pobytech, například v rámci programu Erasmus+.

V létě roku 2019 byl schválen zákon o zdvojnásobení počtu zaměstnaneckých karet pro občany Ukrajiny na 40 000 povolení za rok. Mezi začátkem roku 2017 a koncem roku 2019 počet pracovních povolení pro občany Ukrajiny stoupl z 103 441 na 167 038, tedy se zvýšil o více než 60%. Ještě většího nárůstu došlo v turistice, kde se čísla z 104 803 příchozích v roce 2017 vyhoupla až na 271 933 na konci roku 2019. Stejně tak přibýlo žádostí o krátkodobá pracovní víza (z 74 394 v roce 2017 na 119 001 v roce 2018), což nejspíše souvisí i se snahou „zkracovat“ dobu vyřízení zaměstnanecké karty nebo s ekonomickou situací obou zemí a vytváření rozsáhlejších sítí ukrajinské komunity v ČR: čím více Ukrajinců se na území republiky usadí, tím více spoluobčanů se za nimi vydá.

Naopak hodnoty, které mají klesající tendenci jsou počty žádostí o azyl, kterých v roce 2017 bylo 434, v roce 2018 418 a na konci roku 2019 dokonce jen 311. Počet nelegálně pobývajících (případy kdy občané vstoupí do ČR legálně a překročí platnost nebo dobu víza, překročí pobyt v rámci bezvízové dohody, po vydání rozhodnutí o správním vyhoštění nebo povinnosti opustit území nevycestují nebo již vstoupí na území ČR nelegálně) je od roku 2017 víceméně konstantní (kolem 1500 případů za rok). Zde je ale nutné podotknout, že tento údaj pravděpodobně neuvádí přesný stav skutečnosti a mnoho lidí o kterých nevíme se na území republiky pohybují nelegálně. S tak výrazným nárůstem příchozích z Ukrajiny je pravděpodobné, že i toto číslo se reálně zvyšuje. Zájem ukrajinských studentů o vzdělání v Česku, zůstává i po zavedení vízové liberalizace bez výrazných změn. V tomto případě se nicméně může jednat o situaci, kdy liberalizace bude mít efekt až v dlouhodobějším horizontu.

Pro nepřijetí vízové liberalizace byly uváděny bezpečnostní argumenty, které se ve vztahu České republiky a Ukrajiny, v této práci nepotvrdily. Z uvedených statistik a rozhovorů vyplývá, že k zásadním (nebo těžko zvládnutelným) změnám nedošlo.

Zájmové skupiny a státní složky vidí podstatně větší změny v souvislosti se žádostmi o zaměstnanecké karty než o změny související s vízovou liberalizací. Tyto okolnosti souvisí se socio-ekonomickou situací v obou zemích. Česká republika má nedostatek pracovní síly (pull faktor) a zaměstnavatelé preferují pracovníky s nižšími mzdami, kterými migranti z Ukrajiny často jsou. Ukrajinci se snaží si přivydělat v zahraničí, protože na Ukrajině není práce dostatek a je hůře placená (push faktor). Mezi oběma zeměmi existuje dobrý vztah, kulturní a jazyková blízkost, Ukrajinci se dobře integrují a přizpůsobují se ekonomickým trendům. Například když probíhala finanční krize, více než 70 % Ukrajinců s dlouhodobým pobytem z ČR odešlo, a naopak v posledních letech, kdy má ČR rekordní nezaměstnanost, se jich o práci hlásí stále více. Podobnou vlnu stěhování zpět na Ukrajinu lze očekávat v následujících měsících (a možná i letech) v důsledku pandemie viru Covid-19.

Další příznivou okolností, je, že česká společnost je k občanům Ukrajiny relativně otevřená. Lze očekávat, že důvodem jsou právě socio-kulturní podobnosti (tzv. nativismus), díky kterým je pro české občany snazší integrovat Ukrajince než například osoby pocházející z Afriky nebo Blízkého východu.

Pro pobytová pracoviště Odboru azylové a migrační politiky se změnilo například to, že pokud cizinci skončil pobyt, nemusí odjet ze dne na den, ale s potvrzením od ministerstva vnitra může zůstat na území zmíněných 90 dní. Pracovníci OAMP se také častěji setkávají s jevem, kdy Ukrajinci přijíždějí na bezvízový styk a v průběhu 90 dní žádají o přechodný pobyt z důvodu sloučení na nějakého Čecha nebo Češku, které uvádějí jako partnera nebo partnerku. Celkově pracoviště ale velký přetlak nepocítují. S navýšením počtu zaměstnaneckých karet přijímají pobytová pracoviště nové pracovníky, a to na dobu určitou, pro překlenutí předpokládaného krátkodobého přetlaku. OAMP navrhuje úpravy v zákonech vyplývající z jejich pracovní praxe tak, aby zákonů nebylo zneužíváno a aby se

maximalizovala jejich efektivita. Společně s odbory podalo OAMP i návrh na minimální mzdu pro Ukrajince na úrovni české průměrné mzdy.

V žádostech o mezinárodní ochranu se vízová liberalizace neprojevila, což je pravděpodobně způsobeno i zvyšováním množství legálních pracovních povolení. Občané Ukrajiny mají tak možnost požádat o jiný typ pobytu a „krajního řešení“ – žádosti o azyl, nevyžívají. Dalším důvodem může být skutečnost, že velká část Ukrajinců nechce nebo nepotřebuje v ČR zůstat dlouhodobě, spíše přijíždí, aby zlepšili svou ekonomickou situaci a mohli se vrátit domů. Nárůst žádostí o azyl je obecně jedním z obávaných vedlejších důsledků vízové liberalizace. V případě dramatického zvýšení počtu žádostí situace napovídá, že dané země pravděpodobně na vízovou liberalizaci nejsou připravené.

Zástupci cizinecké policie vypověděli, že změny v pobytech pocítují i když nejsou jasně vidět ve statistikách. Důvodem, proč se čísla neliší je podle nich skutečnost, že cizinecká policie k dispozici nemá více pracovníků, kteří by na nelegálních pobytech mohli pracovat a provádět více kontrol. V nelegálním zaměstnávání ale můžeme vidět jasné rozdíly, které jsou podle respondentů, příslušníků cizinecké policie, také důsledkem skutečností, že si občané Ukrajiny nemusí vyřizovat Schengenská víza, aby na území ČR mohli přijet.

S vízovou liberalizací lze pozorovat také různé přímo související změny. Konzulátu na Ukrajině ubyla administrativní zátěž, která byla ale nahrazena zvyšujícím se počtem zaměstnaneckých krátkodobých víz. Zvětšující se počet krátkodobých pracovních víz pravděpodobně souvisí s dlouhou čekací dobou na zaměstnanecké karty. Migranti krátkodobými pracovními vízy zkracují čekací dobu a víza jim poskytují delší časový úsek kdy mohou pracovat na území České republiky. Podle konzula ve Lvově by řešením migrace z Ukrajiny mohly být specializované vládní projekty, které by státu poskytly více kontrolovaně přijímat pracovníky do konkrétních pozic a předešlo by se tak korupčnímu jednání na území Ukrajiny i České republiky. Podle teoretického vymezení zájmových skupin je tento přístup (preferenze vládních projektů) typicky připisován odborům jako preferovaná varianta legální migrace.

Zaměstnavatelé ve vízové liberalizaci nemají většího zájmu kromě skutečnosti, že pro Ukrajince může být například jednodušší přijet na území a na práci se domluvit. Pokud

poté má cizinec pracovat legálně, musí ale znovu odjet na Ukrajinu a splnit náležitosti potřebné k vyřízení zaměstnanecké karty, v tomto ohledu vízová liberalizace proces nijak nezjednodušuje. Jejich agenda zahrnující více zaměstnaneckých karet současně vstupuje v platnost a podle predikcí zaměstnanců OAMP se jí možná ani nepodaří naplnit. V budoucnu (po překlenutí pandemického stavu) lze nicméně očekávat více tlaku na zjednodušování procedury získání zaměstnaneckých karet.

Jak se ukázalo na režimu Ukrajina, zaměstnavatelé (a především HK) mají výrazný podíl na tvorbě migrační politiky a tvorbě zákonů, opravdu se tedy jeví, že zásahy zaměstnavatelů jsou velmi vlivné a obecně podceňované, jak bylo uvedeno v teoretickém vymezení. Oproti teoriím zaměstnavatelé v České republice argumentují spíše nezaměstnaností a stavem na trhu práce než důležitostmi liberalizace pracovní migrace pro mezinárodní konkurenceschopnost. Veřejné mínění na Ukrajince reaguje dobře, protože jsou kulturně blízcí a jsou ochotni dělat práci, o kterou není mezi českými občany zájem. Reálné migrační trendy ovlivňují spíše změny vládních programů, na kterých se podílí výše zmíněná HK, než veřejné mínění.

V práci i rozhovorech se potvrzuje četnými výroky teoretické východisko, že nekvalifikovaní pracovníci často bývají vystavováni nedůstojným pracovním podmínkám a bývá zneužíváno jejich práce.

Odbory vnímají vízovou liberalizaci negativně, protože zvyšuje nápor občanů Ukrajiny, kteří se do České republiky snaží dostat. Zástupci odborů by preferovali více pomoci přímo na Ukrajině a méně odlivu práce z Ukrajiny. Pokud už by v Česku Ukrajinci pracovali, tak by měli mít stejné podmínky jako Češi. Budou tak nadále prosazovat přísnější přijímání cizinců a konkurenční platové podmínky. Pracovní migraci obecně připouštějí, neměla by se ale zaměřovat na chudší státy, ale i na státy ekonomicky vyspělejší než Česká republika.

České odbory korespondují s teoretickým vymezením odborů obecně když hájí zájmy svých členů (udržování hladiny mezd). Pro udržení jistého standardu je levná pracovní síla konkurencí, která tlačí mzdy dolů. Středula se jednoznačně vymezoval proti vládním programům, a tedy i prvku řízené migrace. Tuto skutečnost podporoval tvrzením, že je nutné pomáhat v místě konfliktu, protože vládními programy a odváděním pracujících

podporujeme sociální a ekonomickou krizi na Ukrajině a chováme se nezodpovědně. Nízká míra nezaměstnanosti v ČR nezpůsobuje ekonomickou krizi, která by opravňovala takové vládní programy, které vyžadují zaměstnavatelé. Z tohoto postoje vyplývá i menší důraz na integraci. Hlavním myšlenkovým směrem tak není co nejlépe Ukrajince integrovat, ale spíše je do země nepřivádět a na podporu řízené pracovní migrace nebo integrace důraz nedávají. Integrace cizinců by podle teoretických vymezení měla být jedním z mechanismů, s kterými odbory pracují, protože integrování cizinci nezhoršují podmínky práce dalším pracovníkům.

Integrací cizinců se v České republice zabývají spíše neziskové organizace. Zástupci neziskového sektoru (Centrum Integrace a Migrace) vypověděli, že oni vidí integraci jako klíčový aspekt při vypořádávání se s úskalími spojenými s migrací. Integrace cizinců předchází prekarizaci práce a nedůstojnému životu a pracovních podmínkách pro cizince.

Potvrzuje se předpoklad, že neziskové organizace se staví za globální řízení migrace jako budoucí řešení migračních výzev. Tuto skutečnost dokládá například prohlášení, které podepsalo Centrum Integrace a Migrace spolu s dalšími 14 organizacemi napříč Evropskými státy na podporu Globálního kompaktu o migraci OSN. Organizace dokládají, že by taková globální spolupráce mohla pomoci zajistit sociální ochranu a udržitelné a kvalitní domácí a pečovatelské služby těm, kteří péči potřebují, a důstojnou práci těm, kteří v této oblasti pracují. Celkově organizace v České republice jednají v souladu s udržitelnými cíli udržitelného rozvoje, obzvláště se jejich práce dotýká bodu 8 (Důstojná práce a ekonomický růst) a bodu 10 (Méně nerovnosti).

Celkově z kontextu i detailních výpovědí vyplývá, že přestože vždy není možné popsat přesné kauzální linie, vízová liberalizace přispívá k celkovému trendu většího přílivu Ukrajinců do České republiky. Jedná se nicméně o příliv, který je Česká republika schopná absorbovat (v případě zaměstnavatelů se jedná i o velmi vítaný jev) a spolu s vízovou liberalizací nelze hovořit o závažných obtížích.

Literatura a zdroje

Literatura

APPLEYARD, Redginald “International Migration Policies 1950–2000”, *International Migration* 39(6): 7–18. 2001 (online) Dostupné z: http://www.blackwellpublishing.com/content/BPL_Images/Journal_Samples/IMIG0020-7985~39~6/176.PDF.

BAST, Jörgen. *Aufenthaltsrecht und Migrationssteuerung*. Tübingen: Mohr Siebeck. 2011. ISBN 978-3-16-150726-7.

BETTS, Alexander, ed. *Global migration governance*. Oxford: Oxford University Press, 2010. xxi, 343 s. ISBN 978-0-19-965380-5.

CASTLES, S. (2004) ‘The Factors that Make and Unmake Migration Policies’, *International Migration Review*, 38(3), 852–884. (online) Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27645419>.

DRBOHLAV, Dušan, UHEREK, Zdeněk „Reflexe migračních teorií“. Geografie – Sborník České geografické společnosti. 2007. Vol. 112, No. 2, pp. 125-141. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/~ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.

ELIE, Jerome. „Labour, Migration and Development: An Analysis of the Role of International Organizations and Civil Society“ in PANIZZON, Marion. ZÜRCHER, Gottfried. FORMALÉ, Elisa. *The Palgrave Handbook of International Labour Migration. Law and Policy Perspectives*. 2015. Palgrave MacMillan. ISBN 978-1-137-67487-9.

FIALA, Petr. MAREŠ, Miroslav. „Pluralismus a (neo)korporativismus“ v HLOUŠEK, Vít, ed. a KOPEČEK, Lubomír, ed. *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. 379 s. Sborníky; sv. č. 9. ISBN 978-80-210-4249-0.

GEIGER, Martin, ed. a PÉCOUD, Antoine, ed. *The politics of international migration management*. 1st pub. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2010. xxi, 305 s. Migration, minorities and citizenship. ISBN 978-0-230-27258-3.

HAUS, Leah. *Unions, Immigration and Internationalization: New Challenges and Changing Coalition in the United States and France 2002*. New York: Palgrave. ISBN: ISBN 978-0-312-29494-6.

HLOUŠEK, Vít, KOPEČEK, Lubomír a ŠEDO, Jakub. *Politické systémy*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 292 s. ISBN 978-80-87474-23-5.

JANSEN, Clifford. J. „Migration: a Sociological Problem“. In: JANSEN, CLIFFORD. J. (ed.): *Readings in the Sociology of Migration*. 1970. Pergamon Press, Oxford, pp. 3-35.

KISCHELT, Herbert. „Movement parties“ v KATZ, Richard S., ed. a CROTTY, William J., ed. *Handbook of party politics*. London: SAGE, 2006. xiii, 550 s. ISBN 0-7619-4314-5.

KRINGS, Torben. „Trade Unions and Migrant Labour in the “Global Age”: New Alliances or Old Antagonisms?“ in MENZ, Georg, CAVIEDES Alexander. „Labour Migration in Europe“ 2010. Palgrave and Macmillan. ISBN 978-0-230-27482-2.

LANGE, Tesseltje de. „Public-Private Regulation of Labour Migration: A Challenge to Administrative Law Accountability Mechanisms“ in PANIZZON, Marion. ZÜRCHER, Gottfried. FORMALÉ, Elisa. *The Palgrave Handbook of International Labour Migration. Law and Policy Perspectives*. 2015. Palgrave MacMillan. ISBN 978-1-137-67487-9.

LEE, Everett. S. „A Theory of Migration.“ In: Jackson, John Archer (ed.): *Migration*. 1969. Cambridge University Press, London, Cambridge.

LEONTIYEVA, Yana. KOPECKÁ, Ludmila. „Migrace ukrajinských studentů do České republiky: perspektivy lidského kapitálu“ Asociace pro mezinárodní otázky. [online]. říjen 2018 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/10/AMO_ukrainian-students-in-the-czech-republic_CZ1.pdf.

MARTIN, Philip. „Low-Skilled Labour Migration and Free Trade Agreements“ in PANIZZON, Marion. ZÜRCHER, Gottfried. FORMALÉ, Elisa. *The Palgrave Handbook of International Labour Migration. Law and Policy Perspectives*. 2015. Palgrave MacMillan. ISBN 978-1-137-67487-9.

MASSEY, D. S.; ARANGO, J.; HUGO, G.; KOUAOUCCI, A.; PELLEGRINO, A.; TAYLOR, E. 1993. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*. 1993, vol. 19, no. 3, s. 431–466. ISSN 0098-7921.

MENZ, Georg, CAVIEDES Alexander. *Labour Migration in Europe 2010*. Palgrave and Macmillan. ISBN 978-0-230-27482-2.

MUDDE, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*. 2007. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9780511492037.

PANIZZON, Marion. ZÜRCHER, Gottfried. FORMALÉ, Elisa. *The Palgrave Handbook of International Labour Migration. Law and Policy Perspectives*. 2015. Palgrave MacMillan. ISBN 978-1-137-67487-9.

PEDERSEN, P. N.; PYTLIKOVA, M.; SMITH, N. 2004. „IZA - Selection or Network Effects? Migration Flows into 27 OECD Countries, 1990–2000“ IZA Discussion Paper No. 1104. IZA, Germany, 2004. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=527144.

PROCHÁZKOVÁ-ILINITCHI, Cristina. „Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik“. 2010. *Acta Oeconomika Pragensia*. s. 3-26.

RAVENSTEIN, E. G. 1889. The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*. 2003, vol. 52, no. 2. s. 241–305. ISSN 0952-8385.

TAYLOR, J. E. 2003. Migration. In Paul Demeny and Geoffrey McNicoll (ed.) *Encyclopedia of Population*. Vol. 2. New York: Macmillan Reference, 2003, s. 640–644.

UHEREK, Zdeněk. „Cizinecké komunity a městský prostor v České republice“ Sociologický časopis, 2003, Vol. 39, No. 2: 193–216. [online]. 2003 [cit. 2019-05-22].

Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/8a1df88664a0ffd8a59d2c57ea16d56b855edf3e_190_25uher17.pdf.

Zdroje

AA 2014. „ASSOCIATION AGREEMENT between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part“ Official EN Journal of the European Union. [online]. 29.5.2014 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf.

ADAMIČKOVÁ, Naďa a KÖNIGOVÁ, Marie: Vláda odmítla migrační pakt OSN. Právo, převzato Novinkami.cz, 14. listopadu 2018, aktualizováno: 8:17 hod. (online) Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/488970-vlada-odmitla-migracni-pakt-osn.html>.

Akční plán KDU-ČSL 2018. „Uprchlíci a Evropa: Akční plán KDU-ČSL“. Oficiální webové stránky KDU-ČSL. [online]. 2018 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/temata/uprchlici/myty-a-reseni>.

Aktuálně 2018. „Piráť Pikal pojedje na Ukrajinu. Je to reakce na "vazalskou" cestu Vondráčka do Ruska“ [online]. 8.11.2018 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/pirat-pikal-pojede-na-ukrajinu-je-to-odveta-za-vazalskou-ces/r~9f665b00e33511e8bf040cc47ab5f122/>.

ANO v Evropě. „Náš program pro volby do Evropského parlamentu“ Oficiální stránky hnutí ANO. [online]. 2019 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/eurovolby/detailni-program/>.

Audit národní bezpečnosti 2016. „Audit národní bezpečnosti“ Oficiální stránky vlády ČR [online]. 1.12.2016 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/audit-narodni-bezpecnosti-151410/>.

Cíle udržitelného rozvoje OSN 2019. „Sustainable development goals: Decent work and economic growth“ 2019 [cit. 2019-07-03]. Dostupné z:

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/economic-growth/>.

ČMKOS 2019a. „Program ČMKOS 2014-2018“ Oficiální webové stránky Českomoravské konfederace odborových svazů. [online]. 2019 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z:

<https://www.cmkos.cz/cs/obsah/263/program-cmkos>.

ČSÚ 2018a. „Cizinci v České republice“. Český statistický úřad. 2018. kód: 290027-18.

ČSÚ 2018b. „Cestovnímu ruchu v Česku se daří“ [online]. 7.11.2018 [cit. 2019-07-01].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cestovnimu-ruchu-v-cesku-se-dari>.

ČSÚ 2020. „Cestovní ruch - 4. čtvrtletí 2019“. [online]. 7.2.2020 [cit. 2020-05-01].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/cestovni-ruch-4-ctvrtleti-2019>.

Dohoda o partnerství a spolupráci. „Partnership and cooperation agreement between the European Communities and their Member States, and Ukraine.“ *Official Journal of the European Communities*. 19.2.1998. Dostupné z:

http://www.euroskop.cz/gallery/5/17031e1e7067_143c_4976_ba8d_f0cb9568c821.pdf.

Česká televize 2019. „Charanzová, Kolaja, Pospíšil, Zahradil. Lídři mluvili o migraci, přijetí eura či reformě EU“ Česká televize. [online]. 21.5.2019 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2821037-zive-charanzova-kolaja-pospisil-zahradil-lidri-debatuji-pred-volbami-do-evropskeho>.

Česká televize 2017. „Zmírnění vízové povinnosti pro Ukrajince: Devadesátka České televize“ [online]. 12.6.2017 [cit. 2019-07-11]. Dostupné z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/217411058130612/video/551038>.

Český Rozhlas Plus 2019. „Langšádlová: Řešení migrace je vně Evropy“. Český Rozhlas Plus [online]. 18.7.2019 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/langsadlova-reseni-migrace-je-vne-evropy-26086.html>.

ČMKOS 2019. „O nás“ Oficiální webové stránky Českomoravské konfederace odborových svazů. [online]. 2019 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: <https://www.cmkos.cz/cs/obsah/260/o-nas>.

ČSSD 2018. „T. Petříček pro INFO.CZ: Česká republika nemá dlouhodobě problém s legální migrací“ Oficiální stránky ČSSD. [online]. 23.11. 2018 [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://www.cssd.cz/media/cssd-v-mediich/t-petricek-pro-info-cz-ceska-republika-nema-dlouhodobě-problem-s-legalni-migraci/>.

Deník Referendum 2019. „Gastarbeiterský systém v Německu selhal. Hamáček jej u nás přesto prosazuje“ Deník Referendum Domov. [online]. 13.2.2019 [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/29101-gastarbeitersky-system-v-nemecku-selhal-hamacek-jej-u-nas-presto-prosazuje>.

DIRO, Miroslav. „Hospodářská komora otevřela asistenční kanceláře na Ukrajině a v Srbsku. Podporí zaměstnavatele, pomůže českým úřadům i uchazečům o práci, aby zrychlila zdlouhavé procedury vládních režimů na zaměstnávání pracovníků ze zahraničí“ Oficiální stránky Hospodářské komory. [online]. 17.12.2018 [cit. 2019-06-22]. Dostupné z: https://www.komora.cz/press_release/hospodarska-komora-otevrela-asistencni-kancelare-na-ukrajine-a-v-srbsku-podpori-zamestnavatele-pomuze-ceskym-uradum-i-uchazecum-o-praci-aby-zrychlila-zdlouhave-procedury-vladnich-rezimu-na-zamestna/.

Euronews 2014. „EU-Ukraine Association Agreement sealed“ Euronews [online]. 16.9.2014 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=GUfprkpj8Uw>.

Eurostat 2019: „Migration and migrant population statistics“ [online]. March 2019 [cit. 2019-06-22]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/1275.pdf>.

Euroskop 2018: „Azylová politika“ Euroskop.cz. Věcně o Evropě [online]. Zář 2018 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9256/sekce/azylova-politika/>.

Euroskop 2018a: „Smluvní vztahy EU a třetích zemí. Dohody o partnerství a spolupráci“ Euroskop.cz. Věcně o Evropě [online]. Zář 2018 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/203/sekce/smluvni-vztahy-eu-a-tretich-zemi/>.

Evropská Komise. *Policy Plan on Legal Migration*, COM (2005) 669 final, Brussels, [online]. 21.12.2005. [cit. 2019-12-21]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52005DC0669>.

Evropská migrační síť 2019. European Migration Network. „Impact of Visa Liberalisation on Countries of Destination“. Brussels: European Migration Network [online] 2019. Dostupné z: <http://emncz.eu/files/books/218.pdf>.

FRIEDMANNOVÁ, Silvie. „Poprask na českých stavbách. Z Česka odjíždějí Ukrajinci“ Seznam Zprávy. [online] 22.4.2020 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/poprask-na-ceskych-stavbach-z-ceska-odjizdeji-ukrajinci-94788>.

GAVRINĚV, Vojtěch. „Z místa tragického požáru: Stát nám hází klacky pod nohy, říká starostka“ Seznam Zprávy. [online]. 20.1. 2020 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/pozar-ve-vejprtech-prestrelka-mezi-starostkou-a-ministryni-malacovou-86743>.

HAIŠMAN, Tomáš. Prezentace „Migrace – základní fakta“ Odbor azylové a migrační politiky. Ministerstvo vnitra ČR. 2016. [online]. 2016 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.sojdrova.cz/uploads/documents/20/Haisman-Fakta-k-migraci-kulaty-stul-ucitele.2.pdf>.

Idnes 2018. „Česko nepřijme ani nezletilé syrské sirotky, řekl Babiš. Hamáček oponuje“ [online]. 15.9. 2018 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/andrej-babis-rozhovor-uprechlici-nechce-syrske-sirotky-v-ceske-republice.A180915_132056_domaci_lre.

Iniciativa Průmysl 4.0. Oficiální stránky Ministerstva průmyslu a obchodu. [online]. 2.9.2016 [cit. 2019-07-20]. Dostupné z:

<https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/53723/64358/658713/priloha001.pdf>.

Integrační centrum Praha 2018. „Kdo jsme?“ Oficiální stránky Integračního centra Praha. [online]. 2018 [cit. 2019-07-06]. Dostupné z: <https://icpraha.com/kdo-jsme/>.

iROZHLAS 2020. „Ukrajinci, Moldavané i Vietnamci. V Česku bylo loni nelegálně 5677 cizinců, meziročně o 685 víc“. [online]. 28.1.2019 [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/nelegalni-bezenci-pobyt-cesko-ukrajina-vietnam_2001301426_pj.

iROZHLAS 2019. „Petříček při návštěvě Kyjeva mluvil o ruské agresi. S ukrajinským ministrem domluvil vznik fóra historiků“ [online]. 28.1.2019 [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/tomas-petricek-navsteva-ukrajiny-legionari-pristav-mariupol_1901281325_dbr.

iROZHLAS 2019a. „Nepřijatelná urážka.‘ Ukrajina se ohradila proti slovům komunisty Grospiče o fašistickém režimu“ [online]. 8.2.2019 [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/stanislav-grospic-kscm-ukrajina-fasisticky-rezim_1902081734_ako.

iROZHLAS 2018. „K paktu o migraci se připojilo 164 zemí. Česko je se svým ‚ne‘ mezi unijními státy v menšině“ [online] 10.12. 2018 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/globalni-pakt-o-migraci-text-osn-maroko-marrakes-odmitnuti_1812101418_haf.

IRS Czech 2018. „Režim Ukrajina. Průběh spolupráce Režimu Ukrajina.“ Oficiální stránky IRS Czech. [online]. 2018 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://irsczech.com/rezim-ukrajina>.

Komora 2019: „O nás“ Oficiální stránky Hospodářské Komory České republiky. [online]. 2019 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.komora.cz/o-nas/>.

KULIDAKIS, Thomas. „Babišovo Ukrajinské osvícení“. iRozhlas [online]. 22.11. 2019 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/komentare/andrej-babis-ukrajina-krym-rusko-evropska-unie_1911221125_jgr.

Lidovky 2017. „Ukrajinci už mohou do EU bez víz, ale ne za prací. Porošenko slavil s Kiskou“ lidovky.cz. [online]. 2018 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/ukrajinci-uz-mohou-do-evropske-unie-bez-viz-porosenko-slavil-s-kiskou.A170611_202603_In_zahranici_ELE.

MASSEY, Douglas. „International migration in theory and practice“ Přednáška na Princeton University. [online]. 2015 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=wITLu1ygaeE>.

MPSV 2016. „Integrace cizinců“ Oficiální stránky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. [online]. 2016 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/1278>.

MV 2019. „Odbor azylové a migrační politiky“ Oficiální stránky ministerstva vnitra ČR. [online]. 2019 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>.

MV 2019a. „Obecně o migrační a azylové politice České republiky“ Oficiální stránky ministerstva vnitra ČR. [online]. 2019 [cit. 2019-07-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/obecne-o-migracni-a-azylove-politice-ceske-republiky-obecne-o-migracni-a-azylove-politice-ceske-republiky.aspx>.

MV 2017. „Ministr vnitra v Bruselu podpořil možnost vynutit si zrušení bezvízového styku třetím zemím“ Oficiální stránky ministerstva vnitra ČR. [online]. 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-v-bruselu-podporil-moznost-vynutit-si-zruseni-bezvizoveho-styku-tretim-zemim.aspx>.

MV 2015. „Strategie migrační politiky České republiky“. *Ministerstvo Vnitra České republiky*. 29.7.2015 (online) Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>.

MZV 2019. „Zahraniční vztahy: Východní partnerství“ Oficiální stránky Ministerstva Zahraničních věcí České republiky. [online]. 2019 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vychodni_partnerstvi.

Nařízení vlády č. 220/2019 Sb. Sběrka zákonů ČR. Částka 94. 30. srpna 2019. [online]. 26.8.2019 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: https://ipodpora.odborny.info/soubory/migrace/wp-content/uploads/narizeni-vlady_c_220_2019_sb_o_kvotach.pdf.

ODS: Migrační krize. „Migrační krize. Abychom se nemuseli bát“. Oficiální stránky Občanské demokratické strany. [online]. 2020 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/migracni-krize>.

Pirátská strana. „Postoj České pirátské strany k vlně uprchlíků“ Oficiální stránky Pirátské strany [online]. 2020 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/stanoviska/piratske_stanovisko_k_vlne_uprchliku_-_jednotne_azylove_rizeni_v_evrope_plan_na_integraci_uprchliku_v_cesku.

Politický program SPD. Oficiální stránky Svobody a přímé demokracie. [online]. 2020 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/program>.

Program Pirátské strany 2017. „Práce a sociální věci“ oficiální stránky Pirátské strany. [online]. 2020 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/psp2017/prace-a-socialni-veci/>.

Program STAN 2017. „Program STAN 2017: Chceme vrátit stát zodpovědným občanům“. Oficiální stránky STAN. 2017. [online]. 2017 [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: https://www.starostove-nezavisli.cz/fmfile/0/files/STAN_program_17_final.pdf.

PSP 2015 hlasování. „26. schůze, 88. hlasování, 2. dubna 2015, 11:17 Doh. o přidružení mezi státy EU a ES pro atom. energ. a Ukrajinou“ Oficiální stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR [online]. 2.4.2015 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=60624>.

PSP 2015 přepis. „Stenografický zápis 26. schůze, 2. dubna 2015“ Oficiální stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR [online]. 2.4.2015 [cit. 2019-07-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/026schuz/26-6.html#q708>.

RFERL 2016. „Ukrainians React To Dutch Vote With Little Surprise“ Radio Free Europe Radio Liberty [online]. 2016 [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/ukraine-netherlands-eu-association-agreement-what-now/27659450.html>.

Sdružení pro Integraci a migraci 2018. „Prohlášení k mezinárodnímu dnu domácích pracovníků“ [online]. 16.6.2018 [cit. 2019-07-07]. Dostupné z: https://www.migrace.com/cs/clanky/1040_prohlaseni-k-mezinarodnimu-dnu-domacich-pracovniku.

Senát 2016. „10. Funkční období, výbor pro záležitosti Evropské Unie. Zápis z 29. schůze výboru“ [online]. 7.6.2016 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=80848>.

Svobodní 2014. „Petr Mach: Asociační dohoda je pro Ukrajinu nevýhodná“ Youtube, kanál Svobodní. [online]. 17.9.2014 [cit. 2019-07-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=SnwoS-IEKLw>.

ŠELIGA, Vojtěch. „Chybí pracovníci v sociálních službách. Ve Vejprtech byli v době požáru 3 zaměstnanci na 35 klientů“ Echo24.cz. 21.1.2020 [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SGMKc/chybi-pracovnici-v-socialnich-sluzbach-ve-vejprtech-byli-v-dobe-pozaru-3-zamestnanci-na-35-klientu>.

United Nations, YouTube 2018. „What is the Global Compact for Migration?“ [online]. 22. 9. 2018 [cit. 2019-05-29] Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?time_continue=151&v=LL87BK5OSz8.

Usnesení vlády České republiky. „USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 26. srpna 2019 č. 581 o programech schválených vládou za účelem dosažení ekonomického přínosu pro Českou republiku“ Aplikace oDok. [online]. 26.8.2019 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/djv-agenda?date=2019-08-26>.

Tomio Okamura SPD. „Toto není dobrá zpráva“ Facebook. 28.1.2019 [cit. 2020-01-30] Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515/2385394911471310/?type=3&theater>.

Twitter @TPetricek. 22.4.2019 [cit. 2020-01-30] Dostupné z: <https://twitter.com/tpetricek/status/1120202286628786176>.

VERSECK, Keno. „Andrej Babis — The anti-migrant Czech premier and his migrant workers“ Deutsche Welle 7.2. 2019 [cit. 2020-04-25] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/andrej-babis-the-anti-migrant-czech-premier-and-his-migrant-workers/a-47407402>.

Volební program ČSSD 2017. „Dobrá země pro život“. Oficiální webové stránky ČSSD. [online]. 2017 [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-2017/>.

Volební program KSČM 2017. Oficiální webové stránky KSČM. [online]. 2017 [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KS%C4%8CM/volebni_program_kscm_pro_volby_do_ps_pcr_2017.pdf.

Volební program TOP 09 2019. „Program pro volby do Evropského parlamentu 2019“. Oficiální webové stránky TOP 09. [online]. 2019 [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/volby/archiv/2019-evropsky-parlament/program-pro-volby-do-evropskeho-parlamentu-2019-25792.html>.

Východní partnerství. „Facts and figures about Eu-Ukraine Relations“ Summit východního partnerství. Oficiální web Rady Evropy. 2014. [cit. 2019-07-15]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/31661/eap-summit-factsheet-ukraine-eng.pdf>.

Zákon č. 326/1999 Sb. „o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů“ [online]. 2019 [cit. 2019-05-29]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/aktualni-zneni-zakona-c-326-1999-sb-o-pobytu-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-580539.aspx>.

Zákon č. 325/1999 Sb. „o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů“ [online]. 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/uplne-zneni-zakona-o-azyly-vyznacene-zmeny-pdf.aspx.

Rozhovory:

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Rozhovor s Josefem Středulou, předsedou Českomoravské konfederace odborových svazů. Praha 8.2.2019.

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Telefonický rozhovor s Pavlem Peškem, Vedoucím úřadu, generální konzulát Lvov. Praha a Lvov 7.2.2019.

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Rozhovor s npor. Karlem Janáčkem, komisařem, Krajské ředitelství policie hlavního města Prahy, Odbor cizinecké policie, Oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskortu. Praha 6.2.2019.

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Rozhovor s Tomášem Zeleným, Vedoucím oddělení služeb pro podnikatele, Hospodářská komora České republiky. Praha 12.2.2019.

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Telefonický rozhovor se Světlanou Porsche, ředitelkou střediska migrace, Arcidiecézní charita. Praha 4.2.2019.

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Rozhovor s Janem Drbohlavem, vedoucím oddělení pobytu cizinců Praha II., Ministerstvo vnitra, Praha. 3.7.2019.

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Rozhovor s Petrem Chmeliarem, právníkem, Sdružení pro integraci a migraci. Praha. 17.7.2019.

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Rozhovor s npor. Ivetou Peciválovou Špeldovou, Krajské ředitelství policie hlavního města Prahy, Odbor cizinecké policie, Oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskortu. Praha 18.7. 2019.

Téma: migrace z Ukrajiny a zrušení vízové povinnosti na Ukrajině

Rozhovor s Alicí Tomáškovou a Kateřinou Černou, analytičkami, Analytické oddělení Odboru azylové a migrační politiky, Ministerstvo Vnitra. Praha 18.7. 2019.

Teze Diplomové práce

Příjmení, jméno: Vondráčková, Dominika

Název práce: Zrušení vízové povinnosti pro Ukrajinu a jeho dopad na Českou republiku

Název práce anglicky: Cancellation of the visa duty for Ukraine and its impact on the Czech Republic

Vedoucí práce: PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Studijní program: Politologie

Semestr zadání: LS 2018

Zdůvodnění tématu:

Dlouhodobě se do České republiky snaží dostat podstatně více občanů Ukrajiny, než kolik republika reálně přijímá. Tato skutečnost přináší potřebu zhodnotit počet a působení Ukrajinců na území České republiky a to legálních i nelegálních (v takovém případě se jedná spíše o odhady). Novým impulsem o zhodnocení tohoto stavu, je zrušení vízové povinnosti Ukrajiny vzhledem k Schengenskému prostoru v roce 2017. Jedná se o krátkodobá cestovní víza bez povolení pracovat, ale přesto si událost přijetí vyžádala mnoho pozornosti.

Pozoruhodný je postoj českých stran proti přijímání cizinců v migrační krizi. Strany se k občanům Ukrajiny staví výjimečně pozitivně a argumentují tím, že v tomto případě se jedná o stejný civilizační okruh a jsou otevřenější jejich přijímání než v případě migrantů z muslimských zemí.

Předpokládaný cíl:

Cíl práce má dvě části. Zaprvé, určit, zda a popřípadě jak se projevuje zrušení vízové povinnosti z roku 2017 na velikost a složení ukrajinské menšiny v České republice. Práce by měla analyzovat, kde Ukrajinci pracují a jak se k tomu staví zaměstnavatelé a odbory v České republice.

Zadruhé, zhodnotit migraci z Ukrajiny v kontextu vztahu českých stran k migrační krizi. Přístup stran k oběma záležitostem se totiž značně liší a migrace z Ukrajiny je i nástrojem argumentace v protiimigrační rétorice v uprchlické krizi.

Metodologie práce:

Jedná se o jedinečnou jednopřípadovou studii jejímž cílem je poskytnout příčinné vysvětlení postoje českých stran k ukrajinské migraci a změny ukrajinské menšiny v České republice související se zrušením vízové povinnosti v roce 2017. Metodologií práce bude

kvalitativní obsahová analýza zápisů z jednání, zákonů a dalších dokumentů týkající se migrace v české politice. Dále povedu polostrukturované rozhovory s pracovníky Odboru azylové a migrační politiky, jelikož se jedná o prvotní instanci státní správy, která zrušení vízové politiky zaznamenává. Analýzu rozhovorů doplním o číselné statistiky Ministerstva vnitra a dalších institucí, aby bylo možné ukázat, jestli zrušení vízové povinnosti přineslo změny na počet a typy pobytů v České republice. Práce se zaměří též na roli odborových svazů, které se k pracovní migraci z Ukrajiny stavějí poněkud kriticky, neboť se obávají zhoršení postavení domácí pracovní síly.

Z výše zmíněného bude možné pozorovat případné rozdíly v počtu a typu žádostí o pobyt v kontextu dlouhodobé legální i nelegální migrace z Ukrajiny, přístupu na pracovní trh a roli odborů. V souvislosti s tímto výzkumem vyhodnotím vyjádření politiků českých politických stran na dané téma, případně jejich programy a zhodnotím, jak se přístup lišil od postojů v migrační krizi.

Základní charakteristika tématu:

Ukrajinská menšina je vedle slovenské a vietnamské jednou z nepočtenějších v České republice. Mnoho občanů Ukrajiny přichází do České republiky, aby zlepšili svou ekonomickou situaci.

Existují rozdílné názory o přijímání Ukrajinců do České republiky. Některé názorové proudy jsou striktně proti a argumentují snižováním pracovních podmínek pro české občany a zvyšováním kriminální činnosti. Opačné názory zdůrazňují velkou poptávkou práce a chybějící pracovní silou, která je způsobena především současnou nízkou mírou nezaměstnanosti v České republice.

Po Ukrajinském Euromajdanu začala Evropská Unie podnikat razantnější kroky k přiblížování Ukrajiny Evropské unii a vyvrcholením asociačních dohod v roce 2017 byla zrušena i vízová povinnost pro krátkodobé cestování do většiny zemí Schengenského prostoru včetně České republiky. České politické strany se s jistými výtkami ke změně postavily pozitivně. Kontrastem k tomuto postoji je vystupování vzhledem k evropské migrační krizi, která začala v roce 2015 a strany se k přerozdělování uprchlíků stavěly velmi odmítavě.

Předpokládaná struktura práce:

Úvod

Asociační dohoda

Ukrajinská menšina v ČR

Legální a nelegální

Pracovní trh

Odbory

Zrušení vízové povinnosti 2017

Statistika

Rozhovory

Zhodnocení dopadů

České politické strany a postoj k migrační krizi

České politické strany a postoj k migraci z Ukrajiny

Závěr

Přehled základní literatury a využitých zdrojů:

- DRBOHLAV, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace - remitence - (rozvoj)*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. 282 stran. ISBN 978-80-246-2995-7.
- DRBOHLAV, Dušan, ed. a JAROSZEWICZ, Marta, ed. *Ukrainian migration in times of crisis: forced and labour mobility*. First published. Prague: Charles University, Faculty of Science, 2016. 179 stran, 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-7444-048-9.
- DRBOHLAV, Dušan, ed. et al. *Monitoring of migration data and policy changes conducted in Ukraine, Poland, Czechia and Slovakia (September 2015 - June 2016)*. First published. Prague: Charles University, Faculty of Science, 2016. 134 stran. ISBN 978-80-7444-047-2.
- DRULÁK, Petr, ed. *National and European identities in EU enlargement: views from Central and Eastern Europe*. Prague: Institute of International Relations, 2001. 224 s. ISBN 80-86506-11-8.
- DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7367-385-7.
- JIRKA, Luděk. *Migrace za lepším životem: etnická návratová migrace ze západní Ukrajiny: sounáležitost s ukrajinským národem a "vytváření" krajanů*. Vydání 1.

Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2018. 181 stran. ISBN 978-80-7571-013-0.

- KARLAS, Jan. “Evropské záležitosti, koordinace a český zájem”. in DRULÁK, Petr a kol. *Hledání českých zájmů. Vnitřní rozmanitost a vnější akceschopnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010. 262 s. ISBN 978-80-86506-88-3.
  - PLECHANOVÁ, Běla a kol. *Evropská unie na počátku 21. století: reformní procesy a institucionální změna*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. 215 s. ISBN 80-246-1154-6.
  - ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace: (včetně změn podle Lisabonské smlouvy)*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 452 s. ISBN 978-80-7357-471-0.
-
- Web EU – zápisy jednání
  - Web PS ČR – zápisy jednání
  - Programy českých politických stran
  - Data MV OAMP
  - Data Frontex – data o nelegálním pohybu cizinců
  - Rozhovory s pracovníky OAMP MV ČR

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovory

Příloha č. 2: Statistika legálních a nelegálních pobytů Ukrajinců v České republice